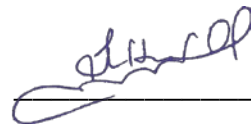


**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**  
**ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**  
**КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

**До захисту допустити:**

**Завідувач кафедри**



**Максим БУЛИК**

**«15» травня 2024 р.**

**«ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ НІМЕЧЧИНИ НА  
ПОЧАТКУ 21 СТ.»**

Кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти  
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти  
освітньо-професійної програми «Міжнародні  
відносини»

Маноїлової Лариси Анатоліївни

**Науковий керівник:**

Балабанов К. В., д.політ.н., професор кафедри  
політології та міжнародних відносин

**Рецензент:**

Трима К. А., к.політ.н., старший науковий  
співробітник відділу взаємодії університетів та  
суспільства Інституту вищої освіти НАПН України

Кваліфікаційна робота захищена з оцінкою добре / 85 / В

Секретар ЕК



Анастасія ТРОФИМЕНКО

«11» червня 2024 р.

Київ – 2024

## ЗМІСТ

1. Вступ.....	3
2. РОЗДІЛ 1. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА НІМЕЧЧИНИ ПІД ЧАС КАНЦЛЕРСТВА АНГЕЛИ МЕРКЕЛЬ.....	7
1.1. СТАНОВЛЕННЯ НІМЕЧЧИНИ ЯК ЛІДЕРА ЄВРОСОЮЗУ.....	7
1.2. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА КАНЦЛЕРА НІМЕЧЧИНИ В 2009-2013 РОКАХ.....	14
1.3. ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ОРІЄНТИРИ АНГЕЛИ МЕРКЕЛЬ В ПЕРІОД ОСТАННЬОГО КАНЦЛЕРСТВА.....	22
3. РОЗДІЛ 2. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ОЛАФА ШОЛЬЦА.....	30
1.1. ЄВРОПЕЙСЬКА ПОЛІТИКА ШОЛЬЦА.....	30
1.2. ПОЛІТИКА КАНЦЛЕРА В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	40
4. ВИСНОВОК.....	51
5. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	56

## ВСТУП

Актуальність дослідження Німеччини обумовлена, своїм становищем в світі і ґрунтується на фактичному лідерстві у Європейському Союзі, це є одним з основних принципів консолідації європейських країн. По-друге, Федеративна Республіка Німеччина є одним з головних дійових осіб в сучасних міжнародних відносинах. Завдяки своєму величезному політичному та економічному потенціалу вона може рішуче відстоювати свої національні інтереси на міжнародній арені. Можна відзначити, що з відновленням об'єднання Німеччини європейська і світова політика вступила в новий етап, а пріоритети в забезпеченні зовнішньої безпеки Німеччини змінилися. Актуальність також обумовлена тим фактом, що Ангела Меркель входить до п'ятірки найвідоміших політиків світу і є першою жінкою-прем'єр-міністром Німеччини.

Німеччина є однією з країн, яка виступила з ініціативою об'єднання Європейського Союзу щоб виробити єдину позицію щодо російської агресії. Також актуальність обумовлена зміною канцлера Німеччини вперше з 2005 року, що має прямий вплив на зміну зовнішньої політики Німеччини. Дослідження вивчає, як за цей час змінювалася позиція однієї з найвпливовіших європейських держав, в якому напрямку трансформувалася «східна політика» і чи є вона в інтересах України. Актуальною вона також є через важливу роль Німеччини у підтримці України проти російської агресії, а саме у повномасштабному вторгненні Росії в Україну 24 лютого 2022 року, оскільки Берлін має вплив на порядок денний у Брюсселі, і це має значення для відносин між Україною та Німеччиною.

**Стан вивчення:** На початку 21 століття зовнішня політика Німеччини зазнала значних трансформацій, що викликало інтерес багатьох дослідників. Багато наукових праць присвячено аналізу змін у підходах Німеччини до

міжнародних відносин, впливу європейської інтеграції та глобалізаційних процесів на її зовнішню політику. Серед ключових тем досліджень є:

- Роль Німеччини в Європейському Союзі: Вивчаються процеси поглиблення європейської інтеграції та вплив Німеччини на формування політик ЄС.
- Відносини з США та НАТО: Аналізується зміна стратегічного партнерства з США та участь Німеччини в НАТО.
- Політика щодо Росії: Досліджуються зміни у відносинах з Росією, особливо після кризи в Україні 2014 року.
- Енергетична політика: Вивчаються питання енергетичної безпеки та роль Німеччини у просуванні відновлюваних джерел енергії.
- Гуманітарна та миротворча діяльність: Аналізується участь Німеччини у міжнародних миротворчих місіях та гуманітарних програмах.

**Метою роботи** є аналіз трансформації зовнішньої політики Німеччини на початку 21 століття, зокрема визначення ключових напрямків, чинників впливу та наслідків цих змін для міжнародних відносин.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- дослідити теоретико-методологічну базу, поняття, аналіз зовнішньої політики;
- виявити зміни характеру зовнішньої політики Німеччини;
- проаналізувати політику Німеччини щодо Російської федерації;
- визначити політику Німеччини щодо війни в Україні з 24 лютого 2022 року.

**Об'єкт дослідження:** Зовнішня політика Німеччини у 21 ст.

**Предметом вивчення** є конкретні трансформаційні процеси у зовнішній політиці Німеччини, їхні причини, механізми та наслідки для міжнародної спільноти.

**Хронологічні межі** дослідження охоплюють час з 2005 року до сьогодні.

**Географічні межі** дослідження охоплює взаємовідносини Німеччини з ключовими регіонами та країнами світу, включаючи: Європейський Союз, США, Російську Федерацію, Близький Схід та Північну Африку, Китай та Азійсько-Тихоокеанський регіон.

**Джерельна база** дослідження представлена у вигляді документів договорів, соціологічних даних про підтримку німецьким суспільством політик уряду щодо України; рішення органів влади (ЗМІ та Інтернет-джерела); публічні заяви та інтерв'ю політичних лідерів. Тему україно-німецьких відносин досліджували А. Хім'як, В. Крушинський, В. Грубов, Б. Примак, О. Мітрофанова, Н. Романюк, Н. Сіцінський, О. Гарань, А. Зак, А. Ослунд, А. Умланд, В. Сейбель, Т. Форсберг. Характер німецької сили в міжнародних відносинах досліджували А. Кунья, Г. Галларотті, Г. Молл, С. Булмер, В. Патерсон, Б. Кроуфорд, М. Стаак, С. Сабо, Ч. Грант, Дж. Еберле, Г. Кундані, Л. Фікс, Б. Генс, У. Спек та ін.

**Методологічна основа роботи:** дослідження побудоване за проблемнохронологічним принципом, порівняльного аналізу, синтезу, систематизації та узагальнення. Для узагальнення отриманих результатів і формулювання висновків використовувався абстрактно-логічний підхід.

**Практичне значення роботи:** може бути використана теоретичною базою на семінарських заняттях, та наукових конференціях з даної теми.

**Апробація роботи:** Результати даного дослідження були апробовані в рамках декількох конференцій, а саме: «Суспільно-політичні трансформації у XXI столітті: локальні, національні та глобальні контексти» 18 квітня 2024

року, «Декада студентської науки 2024» 04 – 15 березня 2024 року та «Міжкультурна комунікація і глокалізаційні процеси у соціологічному вимірі» 15 листопада 2023 року.

**Структура роботи** включає вступ, два розділи, що містять п'ять підрозділів, висновки, список використаних джерел та літератури.

Перший розділ «Зовнішня політика Німеччини під час канцлерства Ангели Меркель»

Другий розділ «Зовнішня політика Олафа Шольца»

## РОЗДІЛ 1. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА НІМЕЧЧИНИ ПІД ЧАС КАНЦЛЕРСТВА АНГЕЛИ МЕРКЕЛЬ

### 1.1. СТАНОВЛЕННЯ НІМЕЧЧИНИ ЯК ЛІДЕРА ЄВРОСОЮЗУ

Вибори 2005 року на яких Ангела Меркель стала канцлером Німеччини стали певною мірою поворотним моментом в історії ФРН. 22 листопада 2005 року вперше в післявоєнній історії Німеччини уряд очолювала жінка яка до того ж була представником Християнсько-демократичної групи, де процеси емансипації порівняно з лівим партійним флангом почалися відносно недавно, та ще й вихованка соціалістичної НДР: 51-річна А. Меркель, голова ХДС, стала наймолодшим канцлером ФРН.

Формування нового уряду та перший крок Меркель на посаді прем'єр-міністра засвідчили спадкоємність внутрішньої та зовнішньої політики «великої коаліції», і нарешті почали отримувати позитивні відгуки громадськості. А. Меркель вперше відвідала Париж на посаді канцлера 23 листопада 2005 р., де познайомила з Ж. Шираком. Під час зустрічі вона наголосила, що тісні, дружні та спільні відносини, які склалися в історії двох країн, «повинні постійно наповнюватися життям» [19].

Пізніше вже Варшаву, Брюссель та Відень, потім вона поїхала до Вашингтона. В останню чергу вона відвідала Москву. Цей маршрут свідчить про те, що після приходу Меркель до влади відбулися деякі зміни в параметрах зовнішньої політики Німеччини. Очевидно, що новий прем'єр-міністр хоче якомога швидше зблизитися з США, прагнучи відновити трансатлантичний союз і зберегти США саме лідером цього союзу. Зміни у відносинах між лідерами двох країн, безсумнівно, допоможуть знайти конструктивні шляхи вирішення проблем, які накопичилися в двосторонніх і навіть ширших відносинах ЄС-США за останні роки.

В рамках «великої коаліції», яка зараз при владі в Німеччині, існує принципова згода з приводу необхідності підвищення значення НАТО.

Зокрема, в коаліційному договорі ХДС, ХСС та СДПН від 11 листопада 2005 р. йдеться: "Ми виступаємо за те, щоб Атлантичний альянс став центральним місцем трансатлантичного діалогу в галузі безпеки, де трансатлантичні партнери проводять рівноправні консультації та здійснюють координування зі стратегічних питань"[38]. Тому можна сказати, що Сполучені Штати досі залишаються головним пріоритетом зовнішньої політики Німеччини, а відносини між двома країнами є як двосторонніми, так і багатосторонніми. Після закінчення холодної війни, з просуванням процесу європейської інтеграції, важливість відносин зі США для Німеччини дещо знизилася.

У списку пріоритетів зовнішньої політики була політика країн, що розвиваються, посідала останнє і сьоме місце. Тим не менш, політика щодо країн, що розвиваються, все ще є самостійною частиною всієї зовнішньої політики Німеччини.

Також уряд «Великої коаліції» мав виконати три важливих завдання в європейському напрямку своєї зовнішньої політики[11]:

- Визначитися з новими кандидатами в ЄС;
- Підготуватися до головування в Євросоюзі в першому півріччі 2007 р.;
- Розробити і повідомити своїм європейським партнерам стратегічний план імплементації Європейської Конституції.

Що стосується першого пункту, то в грудні 2006 року Бундестаг і Бундесрат одноголосно проголосували за приєднання Румунії та Болгарії до Європейського Союзу 1 січня 2007 року, «тимчасово залишивши» Туреччину, Хорватію та інші балканські країни. На думку правлячого блоку Німеччини, подальше розширення ЄС має бути зупинено найближчим часом, поки не стане зрозумілим прийняття європейської конституції.



Меркель швидко звикла до нової ролі, зокрема у зовнішній політиці. Із самого початку канцлер самостійно вибудовувала зовнішньополітичний курс Німеччини, не віддаючи його на відкуп міністрові закордонних справ. Будучи організатором зустрічі "великої вісімки" в німецькому Хайлігендаммі в 2007 році, Меркель вже легко спілкувалася з найважливішими главами держав і урядів світу.

Уряд Меркель активно налаштований на розвиток двостороннього співробітництва з Китаєм. Ще в 2006 році лідери Китаю та Німеччини вже провели три саміти, під час яких було досягнуто низки важливих документів. Особливо у вересні в Берліні було підписано угоду про співпрацю з виробництва медичного обладнання та біотехнологій, створено Німецько-китайський інститут молодіжного обміну, про відкриття в Німеччині Інституту ім. Конфуція з вивчення китайської мови та культури, про будівництво на китайських верфях для ФРН восьми контейнеровозів і шести танкерів.

У 2007 р. Пекін відвідали президент ФРН Х. Келер, канцлер А. Меркель, міністр оборони Ф. Юнг, держміністр у Відомстві канцлера, уповноважений федерального уряду з питань культури та ЗМІ Б. Нойман. Однак після того, як у вересні Меркель зустрілася з духовним лідером Тибету Далай-ламою в своїй офіційній резиденції в Берліні, напружений діалог був тимчасово перерваний Китаєм. Факти цієї зустрічі унікальні, тому що на такий крок не наважувався не один глава німецького уряду, бо знав, яку загрозу це наносить двостороннім відносинам. Реакція китайської влади передбачувана. Вони назвали зустріч "грубим втручанням" у внутрішні справи Китаю і майже заморозили всі двосторонні та багатосторонні відносини з Німеччиною. Завдяки активній участі міністра закордонних справ Німеччини Ф.-В. Штайнмаєра, який не припинив багатомісячний інтенсивний діалог з китайськими колегами, йому вдалося певною мірою нормалізувати ситуацію до січня 2008 року. При цьому

і прем'єр-міністру, і міністру закордонних справ багато разів доводилося висловлювати свою підтримку плану «єдиного Китаю»[21].

Відповідно до головування Німеччини в Європейському Союзі в першій половині 2007 року, то її гаслом буде «Будуємо Європу разом», головною подією цього року є святкування на рівні 25 глав держав і урядів, яке відбудеться в Берліні 25 березня з приводу 50-річчя підписання Римських договорів. Під час саміту була підписана так звана «Берлінська заява» про історико-культурну основу європейських ідей та завдань, які стоять перед ЄС. Серед пріоритетів свого головування в Європейському Союзі Берлін підкреслив продовження конституційного процесу, та розвиток спільної зовнішньої політики та політики безпеки, підвищення конкурентоспроможності європейської економіки, науки та освіти, боротьбу з негативними кліматичними змінами, також з міжнародним тероризмом та організованою злочинністю. У європейській стратегії Німеччини особливе місце займає так звана «Нова послідовна східна політика ЄС», яка включає нову угоду про партнерство з Росією. Німеччина розглядає східну політику ЄС щодо Росії крізь призму розвитку відносин з країнами Центральної Азії і розглядає її переважно як «енергетичну зовнішню політику»

Незабаром канцлеру довелося перейти на нестандартний режим роботи: у 2008 році спалахнула світова фінансова криза. Як одна з головних ознак європейського об'єднання, євро знаходиться під інтенсивним тиском. «Якщо євро впаде, Європа впаде», – попередила тоді канцлер Німеччини[36].

Неохоче найпотужніша в економічному плані країна ЄС стає лідером. З одного боку, федеральний уряд змушує країни з особливо великими боргами проводити реформи жорсткої економії. У Греції деякі його критики навіть порівнювали це з німецькою окупацією під час Другої світової війни. З іншого боку, Меркель схвалила масштабну допомогу країнам ЄС, які постраждали від кризи. Борг Берліна перед боргом інших країн значно зріс.

Однією з причин того Німеччина відіграла нову лідерську роль у всьому ЄС, що також можна пояснити витонченою поведінкою Меркель. Вона поєднує в собі "культуру стриманості" і "культуру відповідальності", - сказав професор Йоганнес Фарвик, експерт з міжнародних відносин та європейської політики з Університету Галле[41].

Відновлення конституційних процедур ЄС після провалу Франції та Нідерландів залишається майже головним пріоритетом німецької європейської політики. Ще 15 червня 2006 року Брюссельський саміт ЄС дозволив уряду Німеччини підготувати звіт у першій половині 2007 року, який містив рекомендації щодо імплементації Європейської Конституції, з метою припинення конституційних дебатів до кінця 2008 рік.

З 1 січня по 30 червня 2007 року Німеччина була головою Європейської ради. Усвідомлюючи важливість ротаційного головування ЄС для канцлера Німеччини Меркель (вона обіймала посаду голови уряду протягом року до початку головування, маючи недостатній досвід зовнішньої політики), як для відомства канцлера, який взяв на себе функції координатора «європейської політики» і прагнув довести свою компетентність та високий професійний рівень, так і в цілому для Німеччини, що користується славою "двигуна європейської інтеграції", своєю головною метою уряд ФРН поставив розробку пропозицій щодо виведення ЄС з конституційної та структурної кризи.

З приходом Меркель до влади відносини між Німеччиною та Францією піднялися на новий рівень якості. Дві країни поділяють спільну позицію щодо подальшого розширення ЄС. Так, президент Франції та канцлер Німеччини підтвердили свою протидію вступу Туреччини до Європейського Союзу. Саркозі сказав: «Ми не повинні потрапляти в пастку, думаючи, що всі країни, що прилягають до Європи, повинні стати членами ЄС»[41].

Однією з останніх віх у французько-німецьких відносинах є угода канцлера Німеччини Меркель і президента Франції Ніколя Саркозі про

створення Середземноморського союзу на початку березня 2008 року. Проект відкритий для всіх країн-членів ЄС і спрямований на об'єднання кількох середземноморських країн, зокрема Алжиру, Тунісу та Марокко. За словами Парижа, альянс зможе ефективно вирішувати питання імміграційної політики, акцентувати увагу на розвитку правових цінностей і надати нові механізми політики безпеки. Під час публічного обговорення Середземноморського союзу Німеччина зайняла критичну позицію.

Меркель також не виключала перспективи, що нова структура зможе створити загрозу ЄС. Проте пізніше Н. Саркозі та А. Меркель продемонстрували свою одностайність.

Вирішення кавказького конфлікту стало гострим питанням у сфері політики безпеки. Федеральний уряд Німеччини підтримує Францію в цьому питанні. Під час телефонної розмови міністри Німеччини та Франції підтвердили, що ЄС виконуватиме всі свої зобов'язання, особливо намір якнайшвидше направити місію спостерігачів ЄС до регіону. Міністр закордонних справ Німеччини Штайнмаєр заявив, що Європейський Союз має намір сприяти довгостроковій стабільності на Кавказі, і відправка місії спостерігачів є лише першим кроком. Обидві країни пообіцяли брати активну участь у процесі обговорення конфлікту.

Однією з зовнішньополітичних цілей Німеччини було «Привілейоване партнерство» з Туреччиною як заміна повноправному членству країни у ЄС. Аргументуючи свою позицію, лідери ХДС посилаються на численні порушення турецьким урядом прав людини і невизнання ним геноциду вірмен у 1915 р. Кіпрське питання також заважало розвитку двосторонніх відносин між Берліном та Анкарою. З необхідною швидкістю. Виходячи з цього міркування, А. Меркель засудила заяву прем'єр-міністра Туреччини Р. Ердогана у 2008 році про неприпустимість асиміляції турків у Німеччині. Вплив Німеччини та Франції стає все більшим і більшим у Європі, і все більше його вплив у всьому світі.

Німеччина успішно головувала в "Групі восьми", запустивши так званий "хайлігендамський процес" (залучення до роботи "вісімки" країн "третього світу"). Завдяки особистим зусиллям, та наполегливості Меркель у світовій фінансово-економічній кризі реалізувала ідею створення «Групи двадцяти». Під час свого головування в Європейському Союзі Берлін доклав усіх зусиль, щоб звільнити Європейський Союз від конституційної та структурної кризи.

Всупереч прогнозам міжнародних експертів, російсько-німецький діалог не був забутий і не відійшов за лаштунки, а демонстрував стабільну та позитивну динаміку. А. Меркель несподівано зберегла спадкоємність політики Шредера, але додала тему прав людини[24].

Отже, віддаючи належне наполегливості та витримці канцлера ФРН, яка при грі в "європейський покер" робила ставки, немислимі для неї у сфері внутрішньої політики, аналітики відзначали, що німецьке головування, як мінімум, проторувало дорогу вкрай необхідним інституційним реформам в ЄС – виробленню та ратифікації Лісабонського договору. Меркель змогла налагодити відносини з США, Росією та Францією. Не дивлячись на спроби втручання в внутрішню політику Китаю, ФРН все ж вдалося налагодити зовнішньополітичні відносини й з Китаєм.

## 2.2 .ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА КАНЦЛЕРА НІМЕЧЧИНИ В 2009-2013 РОКАХ

Німеччина підписала перші газові контракти з ЄСРП ще в 1970-х роках. Нині дві з трьох провідних газових компаній на німецькому ринку (E.ONRuhrgas, Wintershall, RWE) мають прямі контракти з Газпромом на постачання газу для ФРН.

Окремо слід згадати про енергетичну безпеку Німеччини, яка все ще існує одна з головних тем відносин Москви та Берліна. Уряд А. Меркель прагнучи забезпечити можливість поставок російського газу в Європу обходячи транзитні країни, такі як Україна, Білорусь та Польща. Федеральний канцлер прийняв таке рішення через політичні потрясіння в цих країнах можуть поставити під загрозу виконання існуючих між ФРН і РФ угод, як це сталося під час газового конфлікту між Росією і Україною в 2008-2009 рр.

Лідери Німеччини вийшли з кризи і зробили диверсифікацію поставок природного газу одним із пріоритетів зовнішньої політики. У 2009-2011 рр. активізувалися роботи з будівництва газопроводу «Північний потік» який задовольняв зростаючі потреби Європейського Союзу у енергоносіях і істотно зменшити його залежність від позиції транзитних держав. Правовою основою цієї роботи є так званий «пакт Путіна Шредера», підписаний канцлером Німеччини та президентом Російської Федерації у Берліні у вересні 2005 році, але чимала заслуга у реалізації проекту віддається А. Меркель, яка прийшла на посаду на кілька тижнів пізніше[19].

Показовим є відмова більшості країн Центральної та Східної Європи від ідеї прокладання газопроводу по дну Балтійського моря. Проти будівництва «Північного потоку» висловилися представники Польщі та країн Балтії. Представники Польщі наполягають, що будівництво сухопутної транзитної магістралі через їхню територію буде дешевшим і не дозволить російському газу збільшити свою частку в загальному європейському газовому імпорті.

Проти газопроводу в 2006 р. висловлювалися і США, які побоювалися, що даний проект збільшить залежність Європи від російського газу (у 2000-х рр. частка російського газу становила в загальному імпорті газу Євросоюзом в середньому 25 %).

З об'єднанням Східної та Західної Німеччини в єдину Федеративну Республіку Німеччина стали чітко помітними тенденції зміни зовнішньої політики, особливо щодо військового втручання, яке ставало все частішим і здійснювалося переважно за підтримки НАТО. Європейський Союз і ООН. У цьому випадку зросла потреба в конкретних рішеннях щодо напрямку майбутніх дій, визначенні пріоритетів та дилемі вибору між двома принципами «концепту цивільної влади», які розглядалися в першому розділі даної роботи, а саме – «never alone» та «never again»[19].

Беручи до уваги події, які відбулися між закінченням Другої світової війни та закінченням другого «великої коаліції» у 2009 році, можна зробити висновок, що політики, відповідальні за зовнішню політику Німеччини, все ще коливаються між цими стратегіями та правильним шляхом.

Німеччина відмовилася брати участь у міжнародних військових операціях, санкціонованих ООН, відмовилася від створення забороненої для польотів зони та не захистила цивільного населення Лівії від бомбардувань ВПС. Після дозволу на проведення цієї операції Радою Безпеки ООН, НАТО проявила ініціативу виконати цю резолюцію в рамках повітряних ударів проти лівійської армії. Незважаючи на повну легітимацію, ФРН, як член ООН, не підтримала більшість західного світу та Лігу арабських держав, за що отримала низку невдоволень зі сторони своїх союзників. Німеччина, яка завжди стояла на боці західної спільноти країн, у випадку інтервенції в Лівії ухилилась від надання підтримки та надала перевагу прислухатись до внутрішньополітичних голосів у парламентських виборах[24].

Саміт такого рівня відбувся також у Варшаві 1 лютого 2010 р., коли М. Довгілевич (Польща) і В. Хойер (Німеччина) зустрілися в нормальних робочих умовах. Сторони обговорили такі питання, як імплементація Лісабонської угоди, вплив Саміту ООН у Копенгагені, Європейська спільна оборонна політика, енергетична безпека, Стратегія ЄС 2020, Східне партнерство, відносини з Україною та Росією, та Польщею. підготовка до головування в ЄС. Засідання Ради ЄС у другій половині 2011 року, 2010 рік мало велике значення для обговорення актуальних питань відносин з Російською Федерацією в рамках «трикутника».

Особливої критики з боку союзників зазнав міністр закордонних справ Гідо Вестервелле, який твердо відстоював утримання Німеччини від цієї резолюції в Раді Безпеки ООН. «Німеччина – не єдина країна, яка виключила військову участь у цьому конфлікті», – аргументує він на прес-конференції 20 березня 2011 року[41]. Більшість федеральних міністрів і членів ХДС/ХСС також підтримують його позицію, але не всі згодні з тим, що Німеччина разом з Китаєм, Росією, Індією та Бразилією відкидає саме його позицію щодо відмови від військового втручання в операції в Лівії. Підтримка союзників по НАТО.Партія «Союз 90/Зелені» була вкрай роздратована таким рішенням уряду. Заступник фракції «зелених» Даніель Кон-Бендіт стверджує, що такий вчинок був абсолютно не людським та є політично неприйнятним утримання від військового втручання з огляду на жорстокі дії Каддафі проти цивільного населення. Його підтримує голова комітету з прав людини в Бундестазі Том Конігс, який говорить про порушення солідарності в Європі та НАТО з боку пані Меркель.

Режим Муаммара Каддафі погрожував цивільним особам, які постійно порушувалися та порушували права людини, передбачені Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (ЄКПЛ). Ці умови повністю легалізують цю дію, оскільки відповідно до принципів, що містяться в Положенні федерального уряду про застосування Бундесверу, в ньому чітко



зазначено: «Життя у мирі та свободі, захист від небезпек, а також безпека та процвітання залишаються орієнтирами зовнішньої та оборонної політики ФРН. У цьому контексті Німеччина сприяє дотриманню міжнародного права та гуманітарних принципів, а також гарантії людської гідності. Німецька зовнішня політика та політика безпеки завжди віддані миру».

Німеччина розуміє свою сильну позицію як європейського та світового лідера, і в цьому випадку Німеччина робить вибір на користь власних інтересів, а не бере участь у багатосторонній співпраці, як раніше.

У світлі цих подій зовнішня політика та політика безпеки Німеччини стала більш авторитетною, але в той же час вона визначала свої дії більш незалежно і впевнено. Іншими словами, політика Федеративної Республіки Німеччини полягає не тільки в тому, щоб стати більш проактивною у прийнятті рішення брати чи не брати участі у збройному втручанні, а й просувати власні інтереси та посилювати «політику військового невтручання».

У 2008 році Меркель засудила заяви прем'єр-міністра Туреччини Ердогана про те, що Німеччина не дозволить туркам асимілюватися. У 2011 році різкі висловлювання турецьких політиків знову загострили міжнародну напругу. Про «інтеграційну політику» в розумінні ХДС говорить американський вчений П. Б'юкенен: «...Ангела Меркель активно використовувала занепокоєність Німеччини щодо ісламських іммігрантів у своїй передвиборній тривозі...». Варто зазначити, що у разі вступу Анкари до ЄС вплив Німеччини в Європарламенті значно впаде[38].

Тому вертикальні зв'язки в ХДС функціонують досить ефективно. Ще в епоху К. Аденауера Німеччина розглядала євроінтеграцію як зручний інструмент посилення свого впливу на світовій арені. Розширення ЄС на схід завжди відбувалося за рахунок країн, які традиційно належали до сфери

впливу Німеччини. Можна зробити висновок, що нинішній прем'єр лояльний до традицій своєї партії.

Незважаючи на те, що вони мають значний досвід у військових діях після возз'єднання Німеччини, рішення не втручатися цього разу ґрунтувалося на їхніх власних національних інтересах та пріоритеті принципів, що призвело до спротиву з боку їх партнерів – США, Франції та Великобританії. Німеччина вкотре зіштовхується з непростим вибором: розширити свій вплив і роль у вирішенні міжнародних конфліктів або залишити за собою право самостійно приймати рішення відповідно до своїх національних принципів.

Цей випадок стався не через навмисне відсторонення від партнерів, а через встановлення внутрішньополітичних пріоритетів. Саме вони закріпили зовнішньополітичну траєкторію зовнішньої політики Німеччини. Після того, як країна довгий час була невпевненою у своїй зовнішній політиці, збереження спільного європейського політичного та економічного простору відповідно до національних інтересів Німеччини є новим кроком вперед.

Під час третього терміну Меркель на посаді федерального канцлера Німеччини часто виникали економічні, політичні та військові кризи, і очікування міжнародної спільноти щодо зовнішньої політики та політики безпеки Німеччини продовжували зростати. На тлі європейської боргової кризи, конфліктів в Україні, Сирії, кризи біженців і розбіжностей у трансатлантичних відносинах міжнародні партнери та союзники вимагають від Німеччини більшого внеску в міжнародний порядок.

Міжнародні партнери різко критикували політику Меркель на початку її третього терміну, стверджуючи, що вона привілейувала європейський порядок, не зробивши жодного внеску, а тому була ненадійною. Достовірним прикладом цього є відмова від військового втручання в лівійський конфлікт, коли уряд, враховуючи всі плюси і мінуси цієї військової операції, вважав за краще дотримуватися політики, яка відповідала його власним інтересам, і

заявив: категоричне «ні» міжнародним партнерам. На тлі такої ізоляції та небажання підтримати законні дії Ради Безпеки ООН з боку Сполучених Штатів, Франції та Сполученого Королівства міжнародні очікування щодо подальших зовнішньополітичних дій Німеччини зросли.

Причиною зростання міжнародної ролі ФРН стала також відсутність альтернативи, адже держави з високим політичним потенціалом – США, Франція та Великобританія – не виявляли великого бажання займати цю роль. Франція – через свою економічну слабкість, Великобританія була більше сконцентрована на референдумі щодо Brexit, а США за президентства Обами надавала шанс вирішення кризових ситуацій своїм європейським союзникам, а коли посаду президента зайняв Дональд Трамп – трансатлантичне партнерство взагалі почало піддаватися сумнівам та більшою мірою залежало від готовності європейських країн робити більші внески в європейську безпеку[8].

Під час правління третьої «великої коаліції» представники федерального уряду, особливо президент Йоахім Гаук, рішуче виступали за підвищення міжнародної відповідальності та більш активну участь у всіх зовнішньополітичних процесах. Оскільки Німеччина готова повністю розділити зовнішньополітичну відповідальність зі своїми партнерами та відповідати міжнародним очікуванням, останнім, але не менш важливим завданням є підготувати скептично налаштовану німецьку громадськість до майбутніх серйозних змін у національній політиці та надати обґрунтовані аргументи. Ця зміна дуже потрібна, тому внутрішньополітична дискусія, яка характеризує ставлення політиків до вирішення цих питань, є надзвичайно важливим підтвердженням.

У той же час існує розрив між зростаючими очікуваннями міжнародної спільноти щодо зовнішньої політики Німеччини та відмовою Німеччини брати активнішу участь у військовій діяльності. Через відсутність соціальної підтримки надійність зовнішньої політики Німеччини ускладнилася. Згідно з

опитуванням 2014 року щодо їхнього зовнішньополітичного бачення, респонденти вірили, що Німеччині слід значно більше брати участь у гуманітарній допомозі (86 %), дипломатичних переговорах (85 %), проектах громадянського суспільства (80 %), контролі над озброєнням (80 %), розвитку поліції та сил безпеки (75 %), а також у створенні державних установ (68 %). Військове втручання Бундесверу (13 %) та постачання зброї країнам-союзникам (13 %) займають останні місця серед пріоритетних політичних сфер на думку населення[7].

Під час третього уряду «великої коаліції» правопопулістська партія Німеччини (AfD) виявила супротив щодо зовнішньополітичних рішень, особливо щодо таких питань, як європейська політика, міграційна криза, політика оборони та розвитку. З іншого боку, Ліва партія звинуватила федеральний уряд у «домінуванні у світовій політиці», критикувала будь-яке іноземне втручання Бундесверу та закликала покласти край «німецькій гегемонії в ЄС». У результаті політично впливові партії як лівого, так і правого спрямування прагнуть мобілізувати громадську думку навколо головних напрямків зовнішньої політики.

Як наслідок, під час третього терміну Меркель у внутрішньополітичних дебатах сформувався різкий контраст суб'єктів зовнішньої політики, експертів, які закликають Німеччину взяти на себе більше відповідальності на міжнародній арені, а також ставлення громадськості, яке все ще скептично ставиться до будь-якого військового втручання Бундесверу.

Ангела Меркель спочатку була пристрасною прихильницею трансатлантичних відносин. Хоча все ще була опозиційним політиком, вона підтримувала війну в Іраку, ініційовану президентом США Джорджем Бушем, проти якої тоді виступала переважна більшість німців. Але відносини охололи, через те, що Сполучені Штати під керівництвом Буша та його наступника Барака Обами приділяють все більше уваги Азії. Озираючись назад, під керівництвом Обами Меркель назвала Меркель своїм найважливішим

зовнішньополітичним партнером. У 2013 році було відомо, що спецслужби США протягом багатьох років спостерігали за Меркель, прослуховуючи її мобільний телефон. Меркель була в гніві: «Не можна шпигувати за друзями».

Після призупинення підписання Угоди про асоціацію ЄС з Україною на Вільнюському саміті наприкінці листопада 2013 року та внаслідок подальших подій в Україні українське питання стало серйозним інтеграційним та зовнішнім питанням для Німеччини та інших європейських країн.

Політичне питання, невирішеність якого є загальною проблемою, може підірвати стан безпеки та стабільності у Східній Європі та серйозно вплинути на характер німецько-російських та європейсько-російських відносин [11].

Поки що ані федеральний уряд, ані інші глави європейських держав і урядів не мають чіткого визначення, яку зовнішню політику вони повинні проводити в цьому питанні з метою захисту демократичних цінностей, які лежать в основі нової Європи.

Таким чином, новий уряд А. Меркель, сформований у формі великої коаліції, продовжуватиме дотримуватись принципів трансатлантичної солідарності в німецькій політичній традиції.

Німеччина зосередить свою діяльність насамперед на вдосконаленні процесу в напрямку подальшої централізації інституцій ЄС з метою формування сильної європейської економічної та політичної системи.

Уряд також намагатиметься створити міжнародне середовище, сприятливе для реалізації його власних та європейських інтересів, сприяючи економічному розширенню та зміцненню свого впливу в країнах-сусідах Європи та інших частинах світу.

### 3.3. ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ОРІЄНТИРИ АНГЕЛИ МЕРКЕЛЬ В ПЕРІОД ОСТАННЬОГО КАНЦЛЕРСТВА

Дипломатична та військова криза на сході України змусила федеральний уряд на чолі з Меркель активніше включитися в міжнародну політику. Криза почалася в листопаді 2013 року, коли український уряд під керівництвом президента Віктора Януковича оголосив про підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, що також спровокувало масові протести, які призвели до жорстоких і смертельних заворушень між проросійськими та проукраїнськими демонстрантами у лютому 2014 року. Криза на сході України загострилася, зі збройними конфліктами між сепаратистами, яких підтримує Росія, та українською армією. Після анексії Криму Росією в березні 2014 року конфлікт ще більше загострився[28].

У цій кризі міжнародні очікування щодо зовнішньої політики Німеччини з самого початку були високими. Зокрема, уряд США при президенті Обамі довірив федеральному уряду дипломатичні зусилля щодо вирішення конфліктів. Крім того, оскільки Великобританія не брала участі, Німеччина збільшила свої обов'язки в діалозі між Росією та Україною.

Під час саміту країн «Великої двадцятки» в Австралії 2014 року головним питанням було засудження російської агресії стосовно України. «Анексія Криму була незаконною та здійснена всупереч міжнародному праву і мені шкода, що в Європі досі існують сили, які відмовляються від взаємоповаги, вирішення конфліктів демократичними та конституційними способами та ігнорують силу закону [...] Вплив Росії на дестабілізацію східної України ставить під сумнів загальний європейський мирний порядок», – прокоментувала Ангела Меркель, розкритикувавши дії Володимира Путіна. Канцлер також окреслила стратегію дій ЄС в умовах кризи в Україні: надання політичної та економічної підтримки Україні, подальший пошук

дипломатичного рішення у розмові з Росією та, зрештою, санкції проти Москви. «Наша мета – суверенна та територіально неушкоджена Україна, яка сама може вирішити своє майбутнє», – стверджує А. Меркель[27].

Федеральний уряд Німеччини доклав усіх зусиль для стримування воєнної ситуації на сході України та брав активну участь у укладенні «Комплексу заходів щодо дотримання Мінської конвенції» 12 лютого 2015 року. Уряд продемонстрував велику рішучість і відповідальність, і його партнери визнають федерального канцлера за виконання ролі, визначеної трьома компонентами.

По-перше, незважаючи на економічні переваги співпраці з Росією в 2013 році, Росія була третім за величиною торговим партнером ЄС після США і Китаю, Німеччина все ж скоротила обсяг торгівлі з Росією, а з січня по серпень 2014 року експорт Німеччини у Росію скоротився впав на 16,6%. Федеральне статистичне відомство повідомило, що в серпні, коли набули чинності економічні санкції, експорт впав на 26,3% в річному обчисленні. Це найгірший показник з часів фінансової кризи 2009 року. Тобто Німеччина відразу зайняла чітку позицію проти Росії, оскільки, згідно з баченням німецьких акторів зовнішньої політики, порушення базових принципів міжнародного права є просто неприпустимим і може серйозно зашкодити стабільному та мирному порядку, який ЄС встановлював протягом десятиліть. Зокрема, запровадження санкцій проти російського уряду здивувало багатьох спостерігачів, враховуючи традицію східної політики Німеччини та підґрунтя економічних інтересів Німеччини з Росією[27].

По-друге, в рамках багатосторонньої кризової дипломатії німецький уряд продемонстрував повну підготовку до відповідальності та співпраці. Оскільки Німеччина виступила з ініціативою розвивати тіснішу співпрацю з Францією, обидві сторони досягли двох Мінських домовленостей. Спільні дії санкцій проти Росії в рамках Європейського Союзу та координація зі

Сполученими Штатами в рамках Європейського Союзу, Групи семи та ОБСЄ є результатом великих зусиль Німеччини.

По-третє, протягом усього українсько-російського конфлікту Меркель завжди була найважливішим міжнародним співрозмовником Путіна, хоча вона і жорстко ставилася до дій Путіна, але завжди намагалася не втрачати контакт з Росією і продовжувала діалог з російським урядом. Міністр закордонних справ Ф. Штайнмаєр у 2015 році стверджує: «Тривала безпека Європи може існувати лише в співпраці з Росією, а не проти неї»[28].

Тому конфлікт в Україні є гарним прикладом того, як німецька зовнішня політика протягом третього терміну може задовольнити очікування Ангели Меркель щодо більш активного внеску Німеччини на міжнародну арену та мобілізації внутрішньополітичної підтримки.

Конфлікти в Сирії та Іраку в 2014 році стали другою великою кризою політики безпеки під час правління третьої «великої коаліції», оскільки саме в той час федеральний уряд підтвердив зміну зовнішньополітичного підходу і почав приділяти більше уваги до міжнародних дипломатичних справ.

З моменту початку військового конфлікту в Сирії в 2011 році сотні тисяч мирних жителів були вбиті сирійським урядом і джихадистськими угрупованнями, використовуючи хімічну зброю. Збільшення випадків порушення Конвенції «Про заборону хімічної зброї» змусило США визнати, що вони перетнули «червону лінію» та провести розслідування за допомогою експертів Ради безпеки ООН. Відтоді уряд Сирії погодився вивезти та утилізувати всю хімічну зброю зі своєї території. Проте з 2014 року в Сирії були випадки смерті внаслідок отруєння хлором та іпритом, який широко використовує Ісламська держава. Зважаючи на подібні інциденти, після 50-ї Мюнхенської конференції з безпеки в січні 2014 року Німеччина негайно погодилася відгукнутися на запит ООН і взяти участь у боротьбі з організацією «Ісламська держава» в Сирії та Іраку. Розпочата Сполученими Штатами



військова операція проти цієї терористичної організації проводилася за допомогою авіаційних бомбардувань Іраку та Сирії. [8].

24 серпня 2014 року Ангела Меркель повідомила світу про рішення уряду надати німецьку зброю та військову техніку, включаючи гвинтівки та ракети, бойовикам «Пешмерги» (курдські воєнізовані/збройні сили в Іракському Курдистані) для боротьби з ісламськими військами, які до цього часу захопили значну частину Іраку та Сирії. Коли війська іракського уряду не змогли захистити себе від наступу ісламістів, «Пешмерга» виявилася ефективною силою та була особливо активною у захисті курдського населення.

Німецька зброя та солдати Бундесверу в Іраку розглядалися як головна проблема, яку підкреслили федеральний президент Йоахім Гаук, міністр закордонних справ Штайнмаєр і міністр оборони Урсула фон ден Ляєн на Мюнхенській конференції з безпеки на початку 2014 року. Тобто після років «військового стримування» Німеччина сподівається знову вдатися до військових засобів для захисту своїх глобальних економічних і геостратегічних інтересів[8].

Вихід Польщі з «нормандської моделі» вочевидь послабив роль Веймарського трикутника як однієї зі складових у формуванні нової моделі європейських міжнародних відносин після холодної війни. Однак це все ще один із інструментів резервного копіювання, який учасники можуть використовувати знову за певних обставин. Так, Brexit та ситуація в Україні були у центрі уваги конференції з нагоди 25-ї річниці Веймарського трикутника, яка відбулася 28 серпня 2016 року. На зустрічі міністри закордонних справ Німеччини, Польщі та Франції підписали спільну заяву. Глави МЗС висловили невдоволення виконанням Мінських домовленостей і наполягали на продовженні зусиль для подальшого пом'якшення ситуації на Донбасі.

Зміцнення НАТО також є темою, яку обговорюють керівники МЗС різних країн. Незадовго до зустрічі міністр закордонних справ Польщі Вітольд Вашиковський заявив, що Веймарський трикутник може стати цінним доповненням до так званої нормандської моделі. Він також оголосив про відновлення співпраці з Німеччиною та Францією в рамках Веймарського трикутника. Глава польської дипломатії зазначив, що Варшава зацікавлена у збереженні важливої ролі Німеччини в Європі та ЄС, враховуючи потенціал Німеччини, додавши, що, на жаль, у багатьох таких випадках Німеччина ухиляється від відповідальності. Вашиковський закликав Німеччину взяти на себе більш активну роль у захисті країн НАТО, починаючи з тих, хто знаходиться на східному кордоні альянсу[24].

Загалом німецько-польські відносини зазнали значних змін за роки досягнення двох основних цілей зовнішньої політики Польщі – вступ до ЄС і НАТО. «Романтичний» період співпраці поступився місцем більш прагматичному підходу до співпраці, оскільки з часом між двома країнами виникли серйозні розбіжності з багатьох ключових питань спільної європейської політики. Наразі польсько-німецька співпраця керується передусім стратегічними міркуваннями, враховуючи зростаючу роль Німеччини як лідера ЄС. Польський спротив ініціативі Німеччини не приніс результатів: незважаючи на спротив, Лісабонський договір набув чинності і «Північний потік» був побудований. Важливим питанням для Польщі є європейський кліматично-енергетичний пакет. В енергетичній системі Польщі домінує вугілля, і необхідність значного скорочення викидів протягом 10 років призведе до величезних економічних витрат через скорочення ринкового споживання енергії, впровадження нових технологій і закупівлі вугілля. Німеччина зайняла зовсім інший підхід, вона використовує та активно експортує «зелені» технології, і цей пакет є для неї можливістю збільшити свою частку ринку. Німеччина готується відмовитися від своїх АЕС, а Польща планує будувати нові. Крім того, наслідки «Брекзиту» також є потенційними

джерелами конфлікту між Польщею та Німеччиною. Після приходу до влади в 2015 році правого уряду «Право і справедливість», відомого своїм євроскептицизмом, Польща почала активно будувати відносини з Великою Британією, оскільки обидві країни виступали проти перетворення ЄС на федерацію, підтримувану Німеччиною та Францією. Тепер, коли Великобританія вийшла з ЄС, Польща втратила важливого союзника у боротьбі проти централізаторських тенденцій Берліна. Варшаву також непокоїть ідея «Європи двох швидкостей», яка значно зменшить вплив Польщі на процес ухвалення рішень в ЄС, а також те, що з виходом Великобританії позиція ЄС на трансатлантичному векторі буде послаблена, оскільки значення та вплив НАТО, таким чином, послабляться, що завдасть реального удару фундаментальним принципам польської зовнішньої політики [32].

Хоча дві третини німців виступають проти постачання зброї до Іраку, усі партії в уряді та більшість ЗМІ підтримують це рішення з усіх боків. Опозиційна Ліва партія також підтримує військове втручання у війну в Сирії та підтримує постачання зброї до Іраку. Ф. Штайнмаєр сказав: «Якщо ми не озброїмо курдів в Іраку, курдська оборона впаде, тоді впаде весь Ірак, і Близький Схід зникне. Така катастрофа і її наслідки безпосередньо вплинуть на Німеччину та Європу»[41].

Також Велика Британія проголосувала за вихід із Європейського Союзу на референдумі 2016 року, а Дональд Трамп незабаром став президентом США під гаслом «Америка перш за все». Його не хвилювала багатосторонність, він навіть поставив під сумнів необхідність НАТО.

Щодо Сполучених Штатів, Меркель розчаровано сказала у 2017 році: «Час, коли ми могли повністю покластися на інших давно минув». Згущення темних хмар на політичному небі спонукало Меркель знову балотуватися на пост канцлера на виборах 2017 року. Вона очолила Німеччину уряд вчетверте.

Меркель вважала, що Британія може покинути ЄС. 19 січня 2019 року вона заявила, що зробить усе можливе, щоб Сполучене Королівство покинуло ЄС з угодою, оскільки це історична відповідальність. У той же час вона сказала, що Німеччина поважає рішення Великої Британії покинути ЄС і що Великобританія повинна залишатися важливим партнером навіть після Brexit. 21 серпня 2019 року Ангела Меркель і прем'єр-міністр Великобританії Борис Джонсон не підтримали повернення Росії до G7. Меркель заявила, що щодо України «недостатньо прогресу» [27].

Відтоді вона вважала себе каменем у світовій політичній бурі. «Німеччина більше залежить від багатосторонності, ніж будь-яка інша країна», – сказав Фарвік, пояснюючи мотиви Меркель. Хофф говорив про її «надзвичайну здатність підтримувати єдність Європи та Заходу та підтримувати діалог між сторонами конфлікту». Останнє канцлер багато разів намагалася у зв'язку з конфліктом в Україні, але безуспішно. Водночас, підтримуючи європейсько-російський проект газопроводу «Північний потік-2», вона опинилася в опозиції до США та країн Східної Європи.

З того часу як Джо Байден вступив на посаду в 2021 році, відносини зі Сполученими Штатами значно покращилися. У липні Байден запросив Меркель відвідати Вашингтон як перший глава європейського уряду і заявив, що її політична діяльність має історичне значення. На завершальному етапі її правління, в середині серпня, наслідки величезних помилок Байдена і Меркель у Вашингтоні та Берліні стали очевидними: незабаром після виведення західних військ таліби окупували весь Афганістан[7].

Майже всі досягнення, здобуті для покращення життя мирного населення країни, можуть бути втрачені. Німецький уряд відреагував, але було надто пізно: спочатку вони обговорювали, чи дозволити афганським членам німецької організації приєднатися до них, побоюючись кривавої помсти проти Талібану. Це може бути одним із найчорніших моментів правління Меркель.

Отже, час Меркель в основному виникав у кризових ситуаціях, і багато криз відбулося під час її тривалого перебування на посаді прем'єр-міністра. Вона ніколи не була оратором, що захоплює дух, не випромінювала ентузіазму, але особливо Меркель продемонструвала те, що Фарвік назвав «сумісністю прагматизму, здатності досягати цілей і витривалості». Фарвік підсумував зовнішню політику Меркель так: Вона розуміла, що «Німеччина має глобальні інтереси. З одного боку, Німеччина занадто мала, щоб досягти чогось самостійно, з іншого боку, через її розміри і роль в Європі їй судилося стати лідера».

## РОЗДІЛ 2. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ОЛАФА ШОЛЬЦА

### 1.1. ЄВРОПЕЙСЬКА ПОЛІТИКА ШОЛЬЦА

Після того як Ангела Меркель завершила свою політичну кар'єру як канцлер Німеччини, 8 грудня 2021 року на цю посаду було обрано соціал-демократа Олафа Шольца. Німецький парламент, Бундестаг, підтримав його 395 голосами. Українці вже 16 років уважно стежать за виборами в Німеччині.

Україна стежила за виборами в Німеччині, 16 років правління Меркель дали міжнародній спільноті деякі прогнози щодо політики в Україні. Це має змінитися через багато років. Важливим важелем впливу на нового канцлера Олафа Шольца є те, що правляча «світлофорна» коаліція складається з трьох політичних партій. Традиційно Соціал-демократичну партію, до якої належить Шольц, вважають «російським представником», тоді як ліберал-демократи та «Партія зелених» мають сильнішу риторику. Наприклад, Партія зелених зі зрозумілих причин виступає проти введення в експлуатацію «Північного потоку-2», а її лідер Анналена Бербок підтримує членство України в ЄС і НАТО, вільні демократи також виступають проти ПП-2. Зрозуміло, що канцлер хоче зберегти коаліцію, тому дослухається до союзників.

27 лютого, через три дні після початку масштабного вторгнення Росії в Україну, канцлер Німеччини Олаф Шольц вперше заявив про настання нової епохи. Тепер Шольц пояснив, як він бачить ці зміни та що вони означають для Німеччини[3].

За словами канцлера, новий підхід до Росії стане центральним елементом нової політики безпеки НАТО та ЄС. Шольц нагадав, що у 2010 році стратегічною метою Німеччини та ЄС було встановлення партнерства з Росією: "Така концепція в найближчому майбутньому неможлива щодо агресивної імперіалістичної Росії Путіна", – зазначив Шольц.

Він був впевнений, що саміт НАТО продемонструє "єдність та рішучість" альянсу, прийнявши Швецію та Фінляндію до своїх лав, а саміт ЄС

одноставно підтримує заявки України та Молдови на статус кандидатів у члени ЄС.

Не тільки Олаф Шольц, а ще й німецькі соціал-демократи говорять про значні зміни в контексті війни Росії проти України та нової, більш відповідальної ролі Німеччини на європейській та світовій арені. Зокрема, співголова СДПН Ларс Клінгбайль зазначив, що "часи змінилися" і пояснив, що це означає для Німеччини. За його словами, "після майже 80 років стриманості Німеччина тепер має нову роль у міжнародній системі координат" та заслуговує на статус "країни-лідера". Відтак, російський президент позбавив Німеччину історичної відповідальності за злочини "третього рейху" та її комплексу самообмеження, розпочавши загарбницьку війну проти сусідів. Соціал-демократична партія Німеччини переглядає свої погляди не лише на зовнішню, але й на внутрішню політику, в тому числі на оборонну політику країни.

Клінгвайлер бореться за "нову норму" німців до власних збройних силі за "висловлення поваги і вдячності тим, хто служить нашій країні і готовий йти на крайнощі".

«У найгострішій за кілька десятиліть кризи безпеки Європи Німеччина – економічно найсильніша європейська країна і з найчисленнішим у ЄС населенням – бере на себе особливу відповідальність. Причому не лише за свою власну безпеку, а й за безпеку своїх союзників», - заявив Шольц. І, маючи на увазі країни Балтії та Східної Європи, пообіцяв «захищати кожен квадратний метр території альянсу». «Наші партнери НАТО на сході Європи, - додав він, - можуть покласти на Німеччину»[42].

Російська агресія та війна проти України зруйнували всі попередні плани Шольца, який мав надії успішно керувати економічно найрозвиненішою країною Євросоюзу, не відчуваючи значної загрози. Попередній канцлер Ангела Меркель мала чималий вплив на формування його політичного

світогляду та визначала пріоритети для Німеччини, оскільки країна повинна була забезпечити процвітання та добробут німців, навіть на тлі економічних і фінансових викликів. Але нові виклики змінили усталений курс розвитку Німеччини в Європі.

Одним із поворотних моментів став візит Олафа Шольца до Китаю на початку листопада цього року. Він особисто вплинув на ставлення міжнародної спільноти до війни та майбутніх перспектив розвитку європейської та світової системи. Шольц мав подолати спротив візиту з боку партійців, членів коаліційного уряду та опозиції. Він наполягав на участі провідного китайського оператора в управлінні контейнерним терміналом морського порту Гамбурга, через що його звинувачували у створенні сприятливих умов для китайського бізнесу в Німеччині.

На переговорах із Сі Цзіньпіном Шольц виступав як політичний представник Німеччини, Європейського Союзу, а також переважно США та колективного Заходу. Важливим було питання, чи підтримає Китай Росію у війні з Україною, чи Путін застосує ядерну зброю і як Китай на це відповість. Китай зазначив, що не допускає використання або загрози застосування ядерної зброї в українській війні, та зробив крок назустріч США щодо розширення контактів та обміну делегаціями.

Тим часом енергетична залежність Німеччини та Європи від Росії, яку так ретельно створювали Меркель та її прихильники, була знищена. Газопровід «Північний потік-1,2» підірвано, поставки російського газу в Європу зведені до мінімуму, європейські газосховища переповнені, і країни готуються до зими[47].

Іншим не менш складним питанням для Олафа Шольца є встановлення прийнятних відносин із Францією. Німецька щоденна газета Tagesspiegel опублікувала аналіз про двох лідерів сучасної Європи – федерального канцлера Німеччини Олафа Шольца та президента Франції Еммануеля



Макрона, включаючи подробиці їх особистих стосунків. Обидві країни відіграють важливу роль в архітектурі європейської безпеки, особливо у підтримці рішення Європейського Союзу допомогти Україні в боротьбі з російським агресором.

Було зазначено, про неоднозначні результати європейської політики Олафа Шольца в перший рік його перебування на посаді федерального канцлера. У першу чергу постраждали двосторонні німецько-французькі відносини.

Коли федеральний канцлер виступав зі своєю урядовою заявою 14 грудня 2022 року на останньому саміті ЄС цього року перед Бундестагом, він знову показав себе переконаним європейцем. Проте його неоднозначна політика викликала глибоке обурення навіть серед членів уряду, які критикують європейську політику «світлофорної коаліції» під його керівництвом.

Шольц відомий тим, що додав реалізму до бачення європейської політики, яке раніше висловлював кандидат у канцлери від соціал-демократів Мартін Шульц. Як зазначив колишній канцлер Гельмут Шмідт, "кожен, хто має видіння, повинен звернутися до лікаря". Це думка, яку розділяє і Шольц, для якого політичні фантазії нетипові.

Незважаючи на це, німецьке видання вказує, що хоча б одне бачення європейської політики знайшло своє відображення в коаліційній угоді «світлофорної коаліції» уряду Шольца. Як було написано рік тому, поточні дебати щодо майбутнього ЄС "мають призвести до установчої конвенції та подальшого розвитку у федеративну європейську державу".

Німецькі видання відзначають, що більш амбітні європейські цілі, ніж бачення «Сполучених Штатів Європи», майже неможливі. Правлячі партії соціал-демократів, зелених і ліберал-демократів прагнуть бути урядом, який «визначає інтереси Німеччини через призму європейських інтересів» і

проводить «активну європейську політику». Очікування від них високі як у Німеччині, так і за її межами. Однак тепер, замість того щоб продовжувати будувати спільну Європу, уряд «Світлофорного альянсу» змушений оголосити про «поворотний момент» у зовнішній політиці Німеччини. Вторгнення Росії в Україну змусило Шольца та інших лідерів ЄС швидко шукати контрзаходи. Шольц і його колеги з ЄС успішно зберегли дух європейської єдності, прийнявши вісім пакетів санкцій проти Росії.

Проте Німеччина часто блокує європейські ініціативи та спільні рішення. Наприклад, уряд Німеччини погодився на нафтове ембарго проти Москви на рівні ЄС тільки тоді, коли відрив від поставок російської нафти став безпечним. Одним з перших на це критично відреагував колишній прем'єр-міністр Італії Маріо Драгі. Але президент Франції Еммануель Макрон висловив своє невдоволення найбільш чітко. На саміті ЄС у Брюсселі в жовтні він заявив, що «було б погано для Німеччини та Європи, якби Німеччина самоізолювалася».

У Франції, яка раніше вважалася важливою для спільного прийняття рішень в ЄС, політика Шольца щодо Китаю також сприймалася негативно. Канцлер надавав великого значення тому, що він став першим західним главою уряду, який привітав Сі Цзіньпіна після його переобрання. Ідеально було б, якби Макрон разом із Шольцем представляли спільні інтереси Європи в Пекіні[40].

Речник з європейської політики опозиційної фракції ХДС-ХСС Гюнтер Крішбаум зазначив, що Олаф Шольц має негативний баланс щодо власної політики ЄС, політик ХДС сказав: «Олаф Шольц ще не досяг Європи».

Розбіжності між Берліном і Парижем змусили Німеччину купити американські винищувачі, щоб замінити моделі Tornado, здатні нести ядерну зброю. Канцлер Шольц і міністр оборони Крістіна Ламбрехт були ключовими учасниками цієї угоди. Рішення Берліна придбати американські літаки було

цілком обґрунтованим, оскільки вони могли бути краще оснащені. Проте, проект франко-німецького Eurofighter був відхилений. Проект створення спільного бойового літака за системою FCAS був збережений лише після публічної скарги Макрона на те, що німці йдуть своїм шляхом.

Кульмінацією стала різка критика з боку Франції на адрес Шольца, який як міністр фінансів сприяв створенню багатомільярдного фонду відновлення ЄС після пандемії коронавірусу. У деяких урядових колах про нього кажуть: «Олаф Шольц не є переконаним європейцем, він не поважає ні Брюсселя, ні Європейської комісії і завжди скептично ставиться до Франції».

У серпні канцлер намагався створити великий вплив у Європі виступом у Празі. Він запропонував створити нову систему ППО в Європі. Канцлер зазначив, що спільно створена система протиповітряної оборони буде «не тільки дешевшою та ефективнішою, ніж створення кожним із нас власної, дорогої та дуже складної системи протиповітряної оборони», і, перш за все, така система також «зміцнить безпеку Європи» в цілому.

Шольц може пишатися тим, що 14 країн ЄС висловили інтерес до участі в ініціативі «Sky Shield». Проте створення європейської системи протиповітряної оборони є довгостроковим проектом, який, за словами канцлера, має бути реалізований протягом найближчих п'яти років. Одним із недоліків проекту є те, що Крістін Ламбрехт запустила ініціативу «Sky Shield» без участі Франції.

У Празі Шольц запропонував, щоб спільна зовнішня або податкова політика ЄС «поступово перейшла до прийняття рішень більшістю». Хоча скасування права вето давно обговорюється у ЄС, деякі експерти Федерального міністерства закордонних справ у Берліні не впевнені, як ініціатива Шольца щодо скасування права вето буде реалізована на практиці.

Відсутність узгодженості між європейським баченням Шольца та поглядами інших політиків ЄС також помітна на іншому рівні. Лише невелика

група людей, наближених до державного секретаря Йорга Кукієса в офісі бундесканцлера, є справді обізнаною з політикою глави уряду щодо ЄС.

З чого можемо зробити висновок, що канцлер прагне діяти незалежно як у європейській політиці, так й у своєму уряді.

Тяжкий шлях федерального канцлера Німеччини Олафа Шольца та його спроби реалізувати європейську політику, незалежну від Франції, другої за величиною економіки ЄС, призвели до дедалі більшої ізоляції Шольца на внутрішньому та міжнародному рівнях.

Канцлер Німеччини Шольц підкреслив, що Європа несе глобальну відповідальність, яка виходить за межі національних кордонів, оскільки добробут Європи не можна відокремити від добробуту решти світу. Він вважає, що світ у 21 столітті буде багатополярним і вже є таким. Він визначив три уроки для ЄС: «По-перше, майбутнє Європи в наших руках. По-друге, чим об'єднанішою буде Європа, тим легше буде забезпечити собі гарне майбутнє. І по-третє, не менше, а більше відкритості та співпраця є на порядку денному».

Шольц продовжив, що в багатополярному світі країни Південної півкулі є важливими партнерами. Європа повинна підтримувати продовольчу безпеку, зменшувати бідність та виконувати свої зобов'язання щодо захисту клімату та навколишнього середовища[22].

Для того щоб забезпечити місце Європи у світі завтрашнього дня, ЄС повинен змінитися, сказав Шольц. «Нам потрібен геополітичний ЄС, розширений і реформований ЄС та ЄС, відкритий до майбутнього».

Щодо війни Росії проти України, він сказав, що ЄС тепер повинен визначити шлях України до відновлення. Процвітаюча, демократична, європейська Україна — це найчіткіша відмова від імперіалістичної та незаконної політики Путіна.

Відповідаючи на пропозиції Шольца щодо реформування ЄС, депутати Європарламенту закликали європейських лідерів мати сміливість вести ЄС у майбутнє та просили Шольца домагатися укладення пакту до виборів до Європарламенту 2024 року. Деякі депутати закликали продовжувати підтримувати Україну у війні з Росією до досягнення справедливого миру, тоді як інші критикували Німеччину за недостатню своєчасну підтримку України та закликали до більшого фінансування оборонної промисловості ЄС[12].

Деякі депутати Європарламенту наголосили на важливості вирішення економічних наслідків війни в Україні для європейських громадян, а інші закликали прийняти нове законодавство для забезпечення соціальної справедливості та реформування ринків електроенергії ЄС для гарантування справедливих цін. Кілька доповідачів підкреслили важливість зеленої та цифрової трансформації Європи та закликали до збільшення інвестицій у ці сфери, щоб Європа могла бути лідером у технологічних проривах. Восени, Анналена Бербок підтвердила, що Україна, Молдова, країни Західних Балкан і, в майбутньому, Грузія повинні приєднатися до ЄС. Так само потрібно треба докладати зусиль, щоб Європа, яка на цей момент налічує понад 30 країн, залишалася такою ж сильною та здатною діяти. Ось чому Німеччина та її партнери зобов'язуються визначати спільну зовнішню політику та політику безпеки більшістю голосів держав-членів. Міністр закордонних справ Німеччини вважає, що необхідні нові форми європейських інституцій і політики згуртованості. ЄС має зміцнити свої позиції як геополітичного актора.

Вона також зазначила, що ті, хто бажає розширення Євросоюзу, «повинні працювати над просуванням необхідних реформ у ЄС». Було оголошено, що до грудневого саміту Європейської ради в Берліні 2023 року вона запросить партнерів на велику європейську конференцію для обговорення «необхідних кроків і основних реформ у ЄС у контексті його розширення».

Міністр закордонних справ кілька разів підкреслила, що Німеччина завжди прагне бути «чесним командним гравцем», а заява про лідерство Німеччини не повинна нікого ображати, оскільки є частиною відданості багатосторонньому порядку, заснованому на правилах. Вона попередила, що якщо багатополлярність означає, що «більш потужні держави визначають порядок у стосунках між собою за зачиненими дверима», це може стати кошмаром для малих і середніх країн.

Було оголошено про глобальне розширення співпраці Німеччини, зокрема з країнами Африки, Латинської Америки та Азії, а також про зміцнення міжнародних організацій та міжнародного права. Вона наголосила на важливості відкритості до проблем партнерів і рефлексії над власним минулим, включаючи колоніальну історію. Окремі держави повинні мати можливість бути почутими, зокрема в Раді безпеки ООН, а також важливо враховувати пропозиції інших країн, насамперед Китаю.

З часів канцлерства Ангели Меркель китайсько-німецькі відносини зазнали значних змін. У новій стратегії коаліційного уряду зазначено, що «Китай є одночасно партнером, конкурентом і системним суперником Німеччини та ЄС». Водночас конкуренція між Берліном і Пекіном стає дедалі відчутнішою.

Незважаючи на вторгнення Росії в Україну, федеральний уряд з тривогою стежить за ситуацією навколо Тайваню та тісними зв'язками між Москвою і Пекіном. Китай розглядає Тайвань як бунтівну провінцію. У результаті Берлін усе більше сприймає Китай як потенційного дестабілізатора миру та світового порядку.

Водночас Китай залишається важливим торговельним партнером Німеччини з 2016 року. Тому основою нової стратегії Німеччини щодо Китаю є не розрив відносин, що могло б завдати значної шкоди Німеччині, а зменшення односторонньої економічної залежності від Пекіна.

Почесний гість Конференції дипломатичних представництв Німеччини, генеральний директор Світової організації торгівлі Нгозі Оконджо-Івеала з Нігерії, виступила з промовою-застереженням. Вона заявила, що Захід втратив багато можливостей, зазначивши, що в Африці люди бачать покращення рівня життя завдяки новій інфраструктурі, створеній за участі Китаю. Вона чула від деяких колег, що співпраця з Китаєм приносить «нові аеропорти», тоді як від Європи надходять лише «вказівки та повчання». Навіть Бербок, яка підтримує «зовнішню політику, засновану на цінностях», напевно, не висловилася б так критично, зауважує німецьке видання

У травні 2024 року Олаф Шольц заявив, що єдність Європи гарантує майбутнє та процвітання країн-членів, а антиєвропейські заклики є безвідповідальними та небезпечними[31].

«Об'єднана Європа – наше найважливіше національне завдання. Нам потрібна Європа, якщо хочемо захищати свободу, демократію та право в цьому світі», – наголосив глава уряду ФРН.

Він зазначив, що європейська єдність забезпечує майбутнє та процвітання країн-членів ЄС. Зокрема, у Німеччині кожне четверте робоче місце залежить від експорту. Світ чує голос об'єднаної Європи, що є вирішальним у буремні часи

Він також зазначив, що ставити під сумнів доцільність ЄС є абсолютно безвідповідальним, особливо в той час, коли Путін веде кровопролитну війну на порозі ЄС, а результати виборів у США можуть мати непередбачувані наслідки для відносин з ЄС. Також було підкреслено європейську солідарність у підтримці України для якнайшвидшого досягнення миру на континенті.

## 1.2. ПОЛІТИКА КАНЦЛЕРА У КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Після розпаду Радянського Союзу Німеччина намагалася зміцнити свої відносини з Росією. Ця співпраця набула форми у 2008 році в рамках ініціативи «Партнерство заради модернізації». У червні 2019 року дві країни підписали угоду про посилення економічної співпраці, зокрема домовилися використовувати німецькі технології для підвищення ефективності тих секторів російської економіки, які потребують термінової модернізації, незважаючи на діючі санкції ЄС проти Росії за агресію на Донбасі.

Окрім міждержавної співпраці, деякі німецькі посадовці мали особисті зв'язки з Росією. Наприклад, у 2017 році колишній канцлер Німеччини Герхард Шредер був обраний головою ради директорів «Роснафти» і заявив, що не підтримує західні санкції проти Росії. У 2022 році його кандидатуру висунули до ради директорів «Газпрому», а також він очолював комітет акціонерів компанії Nord Stream 2 AG, оператора проекту газопроводу «Північний потік-2».

Колишній канцлер Німеччини Ангела Меркель підтримує санкції ЄС проти російської окупації Криму та збройного вторгнення на схід України, але так само вона підтримує "Північний потік-2".

У січні 2022 року віце-адмірал Кай-Ахім Шенбах, командувач ВМС Німеччини, зробив кілька ганебних заяв, насамперед, про неспроможність України коли-небудь повернути собі окупований Крим, та що Україну і Грузію не слід включати до НАТО. Він також наполягав на тому, що Володимир Путін заслуговує на повагу. Після цих заяв Шенбах подав у відставку.

На початку 2022 року канцлер Німеччини Олаф Шольц заявив, що після вибору українців проєвропейського шляху, Німеччина надала Україні близько 2 мільярдів євро прямої допомоги, а також 3,8 мільярда євро від



Європейського Союзу. Шольц також зазначив, що питання про те, хто надав більше допомоги Україні з 2014 року — Німеччина чи США, залишається дискусійним.

До повномасштабного вторгнення Росії в Україну Шольц намагався заспокоїти Путіна: 15 лютого він відвідав Москву і закликав Путіна знайти дипломатичне вирішення конфлікту. Шольц заявив, що запропонував Путіну, що Україна не вступить до НАТО протягом «наступних 30 років». Проте Путіна це не переконало, і вже 22 лютого Росія підтримала «незалежність» ДНР, а 24 лютого розпочала повномасштабну війну.

Після початку вторгнення ЄС розпочав введення санкцій проти Росії, «Північний потік-2» було остаточно зупинено, а російські резерви в європейських банках заморожено. Вся Європа, включно з Німеччиною, почала приймати українських біженців. Європейські держави також почали постачати Україні летальну зброю, але Німеччина уникала передачі своєї зброї, щоб не загострювати ситуацію.

Шольц тривалий час продовжував підтримувати контакти з Росією, намагаючись припинити війну, що викликало критику. Зеленський закликав Німеччину чітко визначитися, кого вона підтримує, оскільки затримки в постачанні зброї завдають шкоди Україні. Сумніви Шольца, здається, закінчилися лише після його візиту до Києва, де він разом із лідерами Франції та Італії зустрівся з президентом Зеленським. Деякі експерти тоді побоювалися, що, зважаючи на заяву Еммануеля Макрона та невпевненість Шольца, вони спробують продовжити план капітуляції. Проте цей візит дав чіткий політичний сигнал Україні. Усі троє лідерів висловилися проти вимог Росії та підтримали статус кандидата України в ЄС[46].

Цікаво, що найбільший вплив на Олафа Шольца справила не його перша поїздка до Києва, а зміна позиції президента Німеччини Франка-Вальтера Штайнмаєра. Під час недавнього візиту до Києва Штайнмаєру довелося сидіти

в бомбосховищі через російський ракетний обстріл. Цей досвід змусив його переглянути свою політику щодо Росії та України. У своїй промові він пообіцяв підтримувати Україну у військовій, політичній, фінансовій та гуманітарній сферах стільки, скільки буде потрібно[40].

Після такої заяви президента Шольц забув про спроби умиротворити Путіна чи схилити Україну до капітуляції. Канцлер почав заявляти, що єдиною умовою для мирних переговорів з Росією може бути лише повне виведення російських військ з території України.

Першою важкою зброєю, яку Німеччина мала передати Україні, була самохідна артилерійська установка 155 калібру. Про це було оголошено 15 травня, і, як зазначив міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба, це подолало першу психологічну перешкоду для подальшої підтримки[28]. Видання «Die Welt» повідомило, що Німеччина з кінця березня передавала Україні невелику кількість легкої зброї, зокрема дві партії по 3000 протитанкових мін та 1600 спеціальних протитанкових мін. Остання поставка озброєння відбулася 25 березня – 2000 ракет «Panzerfaust» 3 і 1500 зенітних ракет «Стріла» [34].

Згідно з даними інституту «Forsa», підтримка поставок наступальної зброї з Німеччини до України зменшилася з 55% на початку квітня до 46% у травні. Водночас 51% німців підтримують звільнення окупованих територій України та розгром Росії.

Один із головних інструментів політики ЄС проти російської агресії — введення санкцій. У 2014 році було запроваджено пакет санкцій через анексію Криму, у 2015 році — за агресію на сході України. У червні 2022 року ЄС запровадив шостий пакет санкцій проти РФ, який включав обмеження на роботу з банками, заборони на інвестиції, часткове ембарго на енергоносії та персональні санкції.

Росія намагалася змусити країни платити за газ у рублях, хоча в договорах прописана іноземна валюта – долари США або євро. 23 березня міністр економіки та захисту клімату Німеччини заявив, що країни G7 не платитимуть за російський газ у рублях. Проте деякі європейські компанії починають ухилятися від санкцій різними способами.

Затримка імпорту російського вугілля була викликана позицією Німеччини, і це рішення було відкладене до середини серпня. У шостому пакеті санкцій ЄС передбачено ембарго на російську нафту та газ, але Німеччина та Австрія виступили проти, поки не знайдуть адекватну заміну постачанням.

За даними Bloomberg, Росія може заробити близько \$321 мільярд на енергоресурсах у 2022 році, причому основним покупцем залишається Німеччина. Підраховано, що Німеччина фінансує війну, сплачуючи за російський газ щоденно по 5,72 євро за кожне домогосподарство.

Проаналізувавши виступи О. Шольца на ранніх етапах повномасштабного вторгнення члени уряду можуть зробити висновок, що ФРН перегляне свою політику енергопостачання. Як і Більшість європейських країн Німеччина спробує скоротити залежність від російських енергоносіїв. Враховуючи, що на практиці важко переформатувати поставки, Німеччина відкладе накладення безстрокових санкцій для забезпечення знаходження альтернативного джерела енергії.

Також серед зауважень українських ЗМІ про західну допомогу є кілька закликів розпочати бойові дії: постачати зброю в Україну, закрити небо та заборонити SWIFT-перекази. Німеччина є останньою країною, яка зупиняє Росію від глобального роз'єднання з платіжною системою SWIFT. Навіть Угорщина переконала в підтримці, тоді як Німеччина все ще в роздумах[9].

Список банків які відключили від системи, щоразу розширюється, але Німеччина заперечувала включення в цей список російського банку «Сбербанк» [42].

Одним з головних було питання вступу України в ЄС. У різних політичних середовищах, країна то займала серединну позицію, потім вела переговори про вхід до Європейської сім'ї, або діаметрально протилежного митного союзу. Загалом Німеччина намагалася знайти таку форму співпраці з Україною, щоб не інтегрувати її в ЄС, але й не закрити потенціал можливого вступу. Таким може бути приклад «Східного партнерства», це показує, значною мірою, позицію Федеративної Республіки Німеччина відносно інтеграції України, і відображає пріоритет особливих відносин з Росією.

Війна поставила гостре питання щодо отримання Україною статусу кандидата у Європейський Союз. Україна використовувала вікно можливостей, та подала документи на членство та заповнила анкету. Канцлер О. Шольц підтримав президента Франції Е. Макрона у створенні нової асоціації навколо ЄС, для країн не членів ЄС, у тому числі включаючи Україну. Завдяки цьому можна знов побачити плаваючу Німеччини: не заперечують можливості перспективи на майбутнє, але й створюється нова форма співпраці до того як ти став повноправним членом Європейського Союзу. Перша чітка позиція пролунала після візиту канцлера до Києва 16 липня: Німеччина Формальна підтримує надання кандидатства України до Європейського Союзу. Період У перші місяці війни канцлер О. Шольц не займав такої чіткої позиції.

У 2022 року українська громада в Німеччині стала більшою. Після початку війни країна прийняла понад мільйон біженців з України, вона продовжує приймати людей і зараз .

Канцлер Німеччини Олаф Шольц анонсував якими будуть відносини між Україною та Німеччиною у 2023 році. У своєму новорічному зверненні

він значну частину присвятив війні в Україні. Шольц пообіцяв - Берлін підтримає українців, якщо буде потрібно.

Політично, економічно, а головне – військово. У свою чергу Київ на початку цього року готується отримати з Берліна додаткові системи ППО IRIS-T, які захистять нашу країну від російських ракет. Не втрачають вони надії і на те, що німці нарешті погодяться надати бронетехніку – основний бойовий танк «Пантера» та БМП «Мардер». До речі, представники кількох політичних партій у Німеччині заявили, що піднімуть це питання в парламенті одразу після зимової перерви.

9 лютого, перед початком саміту глав держав і урядів ЄС у Брюсселі, канцлер Німеччини наголосила, що ЄС підтримуватиме Україну, доки це буде необхідно. Зустріч є можливістю «ще раз послати цей сигнал єдності та солідарності та покажемо, що ми продовжуватимемо підтримувати Україну у захисті її незалежності та цілісності стільки, скільки це буде потрібно».

Німеччина – це країна, яка надає найбільшу фінансову та гуманітарну підтримку Україні, а також найбільш конкретну підтримку в питанні постачання зброї[40].

Уряд Німеччини планує в найближчі роки збільшити військову допомогу Україні в кілька разів. У конфіденційному листі міністерства фінансів Німеччини до бюджетного комітету Бундестагу йдеться, що федеральний уряд хоче значно розширити військову допомогу Україні в найближчі роки, що вимагає схвалення бюджетного комітету парламенту. Берлін хоче збільшити суму допомоги з 3 до понад 15 мільярдів євро. Члени бюджетного комітету, ймовірно, підтримають ініціативу, враховуючи нинішню міжпартійну більшість у німецькому парламенті, яка підтримує Україну.

«Через високі матеріальні втрати Збройні сили України потребують нових постачань матеріальних засобів. Для сталого оснащення ЗСУ відповідно

до потреб необхідно негайно укласти численні договори про закупівлю, які також встановлюють платіжні зобов'язання на майбутні фінансові роки» – заявили у мінфіні ФРН [17].

Зокрема, Німеччина планує закупити для України зенітну техніку, броньовану гусеничну техніку, артилерію, поставити боєприпаси до переданих Німеччині систем озброєння, забезпечити технічне обслуговування та підтримку.

У зверненні до депутатів наголошується, що додаткові витрати «об'єктивно неминучі», оскільки без подальшої підтримки збройні сили можуть зазнати поразки від російської агресії з непередбачуваними наслідками для України. Також на закритому засіданні будуть обговорювати, на що підуть гроші на підтримку України. Багато німецьких делегатів були приємно вражені значним зростанням підтримки для України.

У березні 2023 року в Україну прибули 18 танків Leopard 2 і 40 БМП Marder. Видання пише, що спочатку Німеччина погодилася поставити 14 танків Leopard-2A6, але потім збільшила свою частку до 18.

Також у березні було доставлено

- 70 кулеметів MG3, які встановлюються на танках Leopard, БМП Marder і інженерних броньованих машинах Dachs (раніше таких кулеметів було 30, всього їх тепер 100)

- 3 інженерні машини Dachs (раніше подібні не передавалися).

запасні частини для Leopard і Marder.

- 30 систем виявлення дронів (загалом Україна тепер має таких 90)..

Загалом у період з 1 січня 2022 року по 24 березня 2023 року Німеччина передала Україні військової допомоги на суму десь в 2,7 млрд євро.

8 березня Міністр оборони Німеччини Борис Пістоліус оголосив, що основні бойові танки, обіцяні Німеччиною та Португалією, прибудуть в Україну наприкінці березня.

У Пентагоні вважають, що навесні та влітку Україну чекає важка битва. Крім того, Головнокомандувач Міноборони України Буданов заявив, що вирішальні бої на передовій пройдуть із середини весни до кінця місяця [16].

Нещодавно Олаф Шольц заявив, що російський президент повинен вивести війська з території України, щоб почати змістовні переговори. Про це він повідомив на CNN

"На мій погляд, необхідно, щоб Путін усвідомив, що він не досягне успіху зі своїм вторгненням та своєю імперіалістичною агресією, і що він повинен вивести війська. Це — основа для переговорів", — зазначив Шольц.

Також було сказано, що Німеччина не змушуватиме українців йти на незручні умови компромісу з Росією:

"Без українців не буде рішень", — наголосив політик.

Шольц вважає, що Путін неправильно оцінив силу України, а також єдність союзників України у протистоянні російській агресії:

"Він недооцінив єдність Європи, США та всіх друзів України, а також постійні постачання зброї, яку ми робимо доступними для України", — сказав він.

Шольц також виступив із заявою, в якій зазначив, що українці здатні захистити свою країну і зможуть це робити в майбутньому. Крім того, Україні пообіцяли більше зброї:

«Зараз ми є найсильнішим прихильником України в континентальній Європі й залишатимемося ним. І це також через зброю, надання якої ми координуємо зі Сполученими Штатами та іншими друзями», — підкреслив канцлер.

Через деякий час канцлер Німеччини Шольц знову виступив, цього разу висловивши чітку позицію щодо Росії та звинувативши російського президента у «мілітаризації» влади.

Канцлер Німеччини говорив про парад на 9 травня, на честь перемоги у Другій світовій, він казав про танки у множині, але на московському параді був лише один танк Т-34-85 часів Другої світової війни. Найближчим часом Шольц виступить перед депутатами Європарламенту. Очікується, що він поділиться своїми поглядами на поточну ситуацію та майбутнє ЄС, оскільки він намагається змінити своє позиціонування у всьому світі.

У грудні глава уряду Німеччини також запевнив, що «федеральний уряд однозначно підтримує» пропозицію Єврокомісії розпочати переговори з Україною та іншими країнами-кандидатами з питань їх вступу, безсумнівно, що ці країни (головним чином Україна та Молдова) буде служити вільним, прямують як вільні держави. Шольц також зазначив, що ЄС сам потребує реформ, які Олаф Шольц назвав історичними після того, як Європейська Рада вирішила почати переговори про вступ України та Молдови до ЄС. Він підкреслив, що це "сильний сигнал підтримки для цих двох держав, який дає перспективу"[15].

«Україна не лише зробила значний крок вперед на шляху до ЄС, вона також може й надалі покладатися на незаперечну підтримку блоку. Ми також надали статус країни-кандидата Грузії за умови, що подальші реформи будуть впроваджені. А щодо Боснії і Герцеговини ми заявили про нашу готовність розпочати переговори про вступ. Щойно буде досягнуто необхідного рівня відповідності критеріям членства, ми, сподіваюся, зможемо ухвалити рішення щодо цього в березні»

Пізніше канцлер Німеччини Олаф Шольц заявив на спільній прес-конференції з прем'єр-міністром Люксембургу Люком Фрідманом у Берліні, що більшість країн ЄС не надали Україні достатньо зброї, щоб допомогти їй



боротися з російським вторгненням, закликавши союзників активізувати свої зусилля.

"Пані та панове, яким би важливим не був внесок Німеччини, його одного буде недостатньо, щоб гарантувати безпеку України в довгостроковій перспективі. Тому я закликаю наших союзників у Європейському Союзі також активізувати свої зусилля на користь України. Поставки зброї для України, заплановані на сьогоднішній день більшістю країн-членів ЄС, надто малі", - заявив Шольц.

Загалом Німеччина є другим за величиною донором після США з поставок зброї в Україну, і канцлер Шольц також повідомив, що окрім двосторонньої допомоги деяким європейським країнам, ЄС також затвердив програму підтримки України на 50 мільярдів євро (54 мільярди доларів) до 2027 року. Крім того, Євросоюз пропонує офіційно призупинити постачання російської нафти до Німеччини та Польщі. Обом країнам дозволили продовжувати отримувати нафту по північній ділянці нафтопроводу «Дружба» в рамках виходу з-під санкцій ЄС.

Однак обидві країни більше не отримуватимуть нафту через цей сегмент, тобто їхні попередні зобов'язання щодо скорочення видобутку виконали. У відомстві повідомили, що є пропозиція скасувати послаблення санкцій для цих країн. Виняток було надано в червні минулого року, коли ЄС вирішив заборонити більшу частину імпорту російської нафти [9].

Цей крок є значною мірою символічним, оскільки обидві країни вже скоротили поставки, але сам збій змусив деякі НПЗ до складної логістики для отримання альтернативної сировини нафти. Принаймні один із них, завод РСК Schwedt поблизу Берліна, був змушений скоротити виробництво палива для регіону, який він постачає. Винятки, що дозволяють потік російської нафти через південну гілку нафтопроводу, що обслуговує Угорщину, Словаччину та Чехію, будуть діяти й надалі.

У 2022 році Німеччина та Польща імпортували через «Дружбу» в середньому приблизно 480 тис.барелів на день. Імпорт до трьох південних країн становив у середньому майже 290 000 барелів на день, незначне зниження цього року. Пропозиція щодо скасування санкційних виключень є частиною 11-го пакету санкцій ЄС проти Російської Федерації [26].

Польща наполягає на санкціях щодо північного маршруту «Дружба», інакше Варшава зіткнеться з юридичними труднощами щодо розірвання контракту та виконання минулорічної обіцянки припинити імпорт російської нафти. Країна скасувала свій останній контракт на постачання нафти навесні після того, як Росія припинила поставки в лютому.

Через призупинення транспортування російської нафти "Дружбою" тече невелика кількість казахської нафти. Про заборону мова не йде, оскільки дозволений імпорт з інших третіх країн, у тому числі транспортування нафти через Росію.

Сьогодні Німеччина вважає себе центром Європи. Оскільки авіабаза Рамштайн розташована в Німеччині, її роль полягає в координації допомоги Україні, звідси й назва Української оборонної комунікаційної групи під керівництвом США. Водночас Німеччина є однією з ключових країн у зміцненні обороноздатності східного флангу НАТО.

Отже, жодна подія за останнє десятиліття не стала таким випробуванням для Берліна та Європи в цілому, як повномасштабне вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року. Німеччина, як і інші країни Заходу, надає багатосторонню підтримку Києву. Проте Україні так і не вдалося повністю повернути території, окуповані Росією протягом майже двох років війни. Готовність продовжувати надавати військову допомогу Україні падає не лише серед європейських країн, а й у США. Допомога США Києву може бути значно скорочена, якщо Дональд Трамп знову переможе на майбутніх виборах президента США.

## ВИСНОВОК

На основі проведеного дослідження можна зробити наступні висновки сучасна зовнішня політика Німеччини формувалася і змінювалася під впливом об'єктивних зовнішньополітичних факторів. Головними серед них є глобальна орієнтація розвитку держав і суспільств демократичним або недемократичним шляхом, стан економічного розвитку та соціального добробуту, питання війни та миру, охорони навколишнього середовища та природних ресурсів. Тобто сучасна геополітика набула нового, більш прагматичного значення не лише для потужних країн і світових акторів, таких як Німеччина, але й для нових акторів. Це країни Африки, Азії, Латинської Америки, молоді демократії, особливо Україна, і недемократії з величезним військовим, географічним і геополітичним потенціалом, насамперед Китай.

Під час перебування на посаді канцлера А. Меркель, першої жінки-канцлера в історії Німеччини, політичні оглядачі очікували серйозних змін у зовнішньополітичному напрямку Німеччини порівняно з епохою Шредера. Особливо це стосувалося німецько-російських відносин: Новий канцлер ставився до Росії значно скептичніше, ніж Шредер, який був другом президента Росії Володимира Путіна.

Другий прихід до влади канцлера Меркель збігається з важким перехідним періодом Німеччини до соціальної ринкової економіки на тлі світової економічної кризи. Це лягає важким тягарем на експортний сектор німецької економіки. Збільшення експортного потенціалу Німеччини було центром зовнішньої політики канцлера Ангели Меркель з 2009 по 2013 рік. Канцлер Меркель наробила галасу своєю позицією з питань внутрішньої та зовнішньої політики.

28 жовтня за результатами федеральних виборів і коаліційних переговорів канцлер Ангела Меркель була переобрана канцлером уряду Німеччини.

Вона була переобрана канцлером Федеративної Республіки Німеччина на третій термін.

Свій третій термін А. Канцлер Меркель розпочала з «реструктуризації» зовнішньої політики. Німецькі політики, включаючи канцлера Ангелу Меркель, федерального президента, міністра закордонних справ і міністра оборони, оголосили про створення нового механізму зовнішньої політики Німеччини, всупереч попередній пасивній позиції Німеччини.

Зміни у зовнішній політиці відображаються в більш агресивній зовнішній та оборонній політиці, але враховуючи те, що німецьке суспільство не дуже охоче відправляє солдатів на війну, цілком імовірно, що буде потрібна подальша організаційна підтримка та жорсткіша риторика.

Хофф казав: Меркель "завжди в першу чергу дбає про захист того, що вже існує". Наприклад, вона «рідко використовує кризу як можливість для нових починань і фундаментальних змін», наприклад, для того, щоб підштовхнути ЄС до більш активних інтеграційних кроків.

Крім того, Меркель виступала за збереження хороших відносин зі Сполученими Штатами під час свого перебування на посаді канцлера, і вона завжди вважала Сполучені Штати важливим стратегічним партнером. Політика канцлера Німеччини щодо відносин з авторитарними лідерами в Китаї та Росії викликає додаткові запитання. Критики часто звинувачують Ангелу Меркель у тому, що вона пожертвувала своїми демократичними цінностями та повагою до прав людини заради глобальних економічних інтересів Німеччини у відносинах з Китаєм і Росією.

С початку канцлерства О. Шольца Німеччина об'єднувала Європу навколо дипломатичного вирішення української проблеми – це з одного боку, а з іншого - проводила енергетичну політику без стратегічної перспективи. Вона реалізовувала енергетичну політику без стратегічної перспективи. З 2014 року залежність Берліна від російських енерготранспортних компаній лише

зростала, і на початок 2022 року російські енерготранспортні компанії отримували більше половини всіх доходів. Політика будівництва "Північного потоку" та "Північного потоку-2", заснована на теорії взаємозалежності, вона послабила економічні зв'язки України та Росії, спричинивши зростання напруженості та переростання у конфлікт. І в переговорах з Москвою, яка позбавила їх можливості підтримувати жорсткі відносини, дві країни примирилися на одній теорії. Тобто «Північний потік-2» став компенсацією за санкції.

Тодішні парламентські вибори були важливими для України. Це було пов'язано з тим, що новим прем'єр-міністром став Олав Шольц із Соціал-демократичної партії, що сприймалася в парадигмі «Russland verstehen». Саме через це існували ризики того, що Німеччина почне збільшувати свою співпрацю з Росією. Проте безпрецедентне масове вторгнення в Україну змусило навіть лояльну Соціал-демократичну партію переглянути свою політику щодо Російської Федерації. «Світлофорна коаліція» у складі Соціал-демократів, «Зелених» і «Вільної демократичної партії» мала вплив на ухвалення позитивних рішень щодо України, оскільки представники двох останніх партій були більш рішучі щодо України в перші місяці війни. Питання забезпечення зброєю.

Загальна риторика Берліна полягала у підтримці України, але заблокуванні або відкладенні певні санкції під час перших місяців війни, зволікання у наданні зброї вказує на брак німецького лідерства.

За канцлера А. Меркель Німеччина відігравала центральну роль у врегулюванні війни на Сході, але за О. Шольца ФРН втратила свої лідерські позиції. Країни Балтії та Східної Європи, Великобританія значно швидше в прийнятті рішень.

Енергетична залежність, яка вибудовувалась протягом багатьох років, тепер заважає зайняти тверду позицію щодо Росії: країні потрібно не мало часу

для того, щоб замінити паливні ресурси. Головною проблемою в міжнародній політиці Німеччини є те, що протягом 8 років тактика переважно будувалась навколо «case-by-case basis» – Німеччина може бути Європейською наддержавою, але поки їй бракує відчуття мети, бачення і стратегії лідерства.

Позиція Німеччини після повномасштабного вторгнення підтверджує цю думку. У перші дні Шольц засудив російське втручання та долучився до поставок стрілецької зброї в Україну. Хоча інші країни почали надавати важке озброєння (США, Великобританія, Польща, Словаччина, Чехія), для Німеччини це стало так званою червоною лінією: вона зайняла вичікувальну позицію[3].

Інформація про постачання зброї засекречена, оскільки вона безпосередньо пов'язана з безпекою, проте Німеччина практично не здійснювала поставок зброї з кінця березня. Через два з половиною місяці (21 червня), Україна отримала самохідні артилерійські установки (Panzerhaubitze2000), тобто перше важке озброєння. Щодо прагнення України до європейської інтеграції: ФРН офіційно підтримала надання Україні статусу кандидата в ЄС, але підкреслює на довгому процесі виконання всіх вимог.

Німеччина давно керувалася економічною першістю та особливим ставленням до Росії. З 2014 року почався процес переосмислення відносин з Росією та встановлення нової моделі взаємодії з Україною. Немає сумніву, що Німеччина зараз втратила лідерські позиції в ЄС у вирішенні війни в Україні, але її позиція в інституційному контексті ЄС все ще важлива. Час покаже, якою буде майбутня позиція Німеччини щодо таких питань, як озброєння, членство України в ЄС, підтримка санкцій і співпраця з Росією.

Отже, пріоритети сучасної зовнішньої політики Німеччини відображають інтелектуальний розвиток і рівень її вищого політичного керівництва і не завжди варті копіювання та наслідування. Україні необхідно перемогти агресора та знайти сенс і пріоритети власної зовнішньої політики в

умовах воєнного стану, керуючись при цьому інтересами Української держави і народу.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ангела Меркель і «Північний потік-2»: чи будуть гарантії для українського транзиту газу URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29157182>. (дата звернення 03.01.2024.)
2. Сітнікова І. «Прецедент створено»: Німеччина незабаром передасть Україні першу важку зброю. Громадське телебачення. 2022. URL: <https://hromadske.ua/posts/precedent-stvoreno-nimechchina-nezabarom-peredast-ukrayini-pershu-vazhku-zbroyu> (дата звернення 14.04.2023) 11. Луценко Є. За два місяці війни Росія заробила €62 млрд від продажу газу, нафти та вугілля, більшість коштів – від країн ЄС. Громадське телебачення. 2022. URL: <https://hromadske.ua/posts/za-dva-misyaci-vijni-rosiya-zarobila-euro62-mlrd-vid-prodazhu-gazu-nafti-ta-vugillya-krayinam-bilshist-koshtiv-vid-krayin-yes> \ (дата звернення 03.01.2024.)
3. Перші три дні повномасштабної російсько-української війни. Громадське телебачення. 2022. URL: <https://hromadske.ua/posts/rosijsko-ukrayinska-vijna-tekstovij-onlajn> (дата звернення 10.01.2024.)
4. Germany is stalling EU efforts to broaden Russia's SWIFT ban. Bloomberg. 2022. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-03-09/germany-is-stalling-eu-efforts-to-broaden-russia-s-swift-ban> (дата звернення 10.01.2024.)
5. Міжнародні відносини та світова політика: підручник / кер. авт. кол. В.Ю. Крушинський; за ред. В.А. Манжолі. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2010. 863 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk804244.pdf> (дата звернення 20.03.2024)
6. Grant C. What is wrong with German foreign policy?. Centre for European Reform. 2014. URL: <https://www.cer.org.uk/insights/what-wrong-german-foreign-policy> (дата звернення 03.02.2024)



7. Огляд зовнішньополітичних і безпекових пріоритетів провідних політичних партій Німеччини напередодні парламентських виборів 2021 року URL: <https://bintel.org.ua/analytics/oglyad-zovnishnopolitichnix-i-bezpekovix-prioritetiv-providnix-politichnix-partij-nimechchini-naperedodni-parlamentskix-viboriv-2021-roku> (дата звернення 10.01.2024)
8. Онищук М. Збройні сили ФРН в умовах нових викликів та загроз / М. Онищук, О. Мельников, І. Храбан. // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2014. – С. 107-112. (дата звернення 09.02.2024)
9. Guarascio F. EU's full ban on Russian coal to be pushed back to mid-August - sources. Reuters. 2022. URL: <https://www.reuters.com/business/energy/eus-full-ban-russian-coal-be-pushed-back-mid-august-source-2022-04-07/> (дата звернення 20.04.2024)
10. Investigate Europe. 2022. URL: <https://www.investigate-europe.eu/en/2022/eu-states-exported-weapons-to-russia/> (дата звернення 20.04.2024)
11. Харлан Г.О. Україна в східноєвропейській політиці Федеративної Республіки Німеччина (1990-2014 рр.): дис. ... канд. істор. наук: спеціальність 07.00.02 / Харлан Ганна Олександрівна; Інститут історії України. Київ, 2016. 238 с. (дата звернення 12.04.2024)
12. Америци Г. Шольц закликав країни ЄС до збільшення військової підтримки України у 2024 році. Voice of America. URL: <https://www.holosameryky.com/a/sholtz-dopomoga-ukraini/7431554.html> (дата звернення 10.05.2024)
13. Шольц про фіндопомогу Україні: Впевнений, що у січні рішення схвалить. Суспільне | Новини. URL: <https://susplne.media/640466-solc-visloviv-vpevnenist-sodo-uhvalenna-risenna-pro-nadanna-50-mlrd-evro-pidtrimki-ukraini/> (дата звернення 28.04.2024)

14. Ukrinform. Єдність Європи гарантує процвітання країн-членів - Шольц. Укрінформ - актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3861819-ednist-evropi-garantue-procvitanna-kraincleniv-solc.html> (дата звернення 28.04.2024)
15. 23. Ukrinform. Шольц лобіюватиме на Євrorаді початок переговорів про вступ України в ЄС. Укрінформ - актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3799583-solc-lobiuvatime-na-evroradi-pocatok-peregovoriv-pro-vstup-ukraini-es.html> (дата звернення 25.03.2024)
16. Свобода Р. Шольц не очікує, що війна Росії проти України «завершиться найближчим часом». Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-scholz-zavershennia-viiny-rosii-proty-ukrainy/32326880.html> (дата звернення 11.05.2024)
17. Шольц: Ми підтримуватимемо Україну скільки буде потрібно - Karpat.in.ua. Karpat.in.ua. URL: <https://politic.karpat.in.ua/?p=70196&lang=uk> (дата звернення 11.05.2024)
18. Калатур А. Welt: За два місяці Німеччина майже не надала зброї Україні і звела підтримку до мінімуму. Українська правда. 2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/05/29/7349196/> (дата звернення 20.02.2024)
19. Мартинов А. Зовнішня політика ФРН за часів другої "великої коаліції": основні напрями і результати (2005–2009 рр.) / Андрій Мартинов. // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – 2014. URL: [https://shron1.chtyvo.org.ua/Martynov\\_Andrii/Zovnishnia\\_polityka\\_FRN\\_za\\_chas\\_iv\\_](https://shron1.chtyvo.org.ua/Martynov_Andrii/Zovnishnia_polityka_FRN_za_chas_iv_) (дата звернення 03.01.2024)
20. Резніков О. У нас поповнення! Перші Panzerhaubitze2000. Facebook. 2022 URL: <https://www.facebook.com/photo?fbid=435198821949808&set=pcb.435200418616315> (дата звернення 10.01.2024)

21. Сидорук Т. Східна політика Європейського союзу на початку XXI ст. 2010. С. 316-325. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/26729/33-Sydoruk.pdf?sequence=1> (дата звернення 03.01.2024)
22. Свобода Р. Шольц зробив заяву про розширення ЄС і військову підтримку України. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/sholts-rozshyrennya-yes-pidtrymka-ukrayiny/32009573.html> (дата звернення 20.04.2024)
23. Бушуєв М. Війна Путіна з Україною: дні, що змінили курс Німеччини на 180 градусів. Deutsche Welle. 2022. URL: <https://www.dw.com/uk/viina-putina-z-ukrainoiu-dni-shcho-zminyly-kurs-nimechchyny-na-180-hradusivna/a-60945657> (дата звернення 03.01.2024)
24. Гаспарян А. Л. Безпековий вимір зовнішньої політики Німеччини: дис. ... канд. політ. наук: 21.03.03 / Гаспарян Аргам Леонідович; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2017. 213 с. (дата звернення 14.02.2024)
25. Куницький О. Президент ФРН вперше визнав власні помилки у політиці щодо Росії. Deutsche Welle. 2022. URL: <https://www.dw.com/uk/prezydent-frn-vpershe-vyznav-vlasni-pomylyky-u-politytsi-shchodo-rosii/a-61358878> (дата звернення 20.02.2024)
26. Ukraine Support Tracker - a database of military, financial and humanitarian aid to Ukraine. Kiel Institute - Understanding and shaping globalization. 2022. URL: <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/> (дата звернення 06.12.2023)
27. Трансформація російсько-німецьких відносин в контексті агресії Росії проти України. 2016. URL: <http://bintel.com.ua/uk/article/transformacijarossijsko-germanskih-otnoshenij/> 14. 238 с. (дата звернення 14.02.2024)

28. EU member states exported weapons to Russia after the 2014 embargo. URL: <https://www.investigate-europe.eu/posts/eu-states-exported-weapons-to-russia> (дата звернення 14.02.2024)
29. Український конфлікт і майбутнє світової та європейської безпеки / А. Єрмолаєв, С. Денисенко, О. Маркєєва, Л. Поляков. Нова Україна. 2015. URL: [http://newukraineinstitute.org/media/news/501/file/crisis\\_security%20UKR.pdf](http://newukraineinstitute.org/media/news/501/file/crisis_security%20UKR.pdf) (дата звернення 06.12.2023)
30. Umland A. Germany's Russia policy in light of the Ukraine conflict: interdependence theory and Ostpolitik. *Orbis*. 2022. Vol. 66, no. 1. P. 78–94. URL: <https://doi.org/10.1016/j.orbis.2021.11.007> (дата звернення 15.03.2024)
31. Шольц закликав реформувати ЄС, щоб прийняти нових членів та посилити європейську оборону. Громадське телебачення - Останні новини дня, всі надзвичайні новини в Україні. URL: <https://hromadske.ua/posts/sholc-zaklikav-reformuvati-yes-shob-prijnyati-novih-chleniv-ta-posiliti-yevropejsku-oboronu> (дата звернення 05.05.2024)
32. Germany, Poland and France revive Weimar group to bolster EU confidence. Reuters. 2016. URL: <http://www.reuters.com/article/us-europe-britaingermany-weimar-idUSKCN1130S7> (дата звернення 15.03.2024)
33. Еволюція Шольца: як війна та імперські амбіції Путіна змінили Німеччину. 24 Канал. URL: [https://24tv.ua/yak-zminilasya-politika-sholtsa-nimechchini-shhodo-ukrayini-za\\_n2213446](https://24tv.ua/yak-zminilasya-politika-sholtsa-nimechchini-shhodo-ukrayini-za_n2213446) (дата звернення 05.05.2024)
34. Zoungrana W. No country for migrants? Critical perspectives on asylum, immigration, and integration in Germany. Brill. 2019. P. 92. URL: <https://brill.com/view/book/9789004415515/BP000004.xml> (дата звернення 15.03.2024)
35. Putin may collect \$321 billion windfall if oil and gas keep flowing. Bloomberg. 2022. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-04-01/putin-may->

collect-321-billion-windfall-if-oil-gas-keep-flowing?srnd=premium-europe (дата звернення 14.02.2024)

36. Петренко К. Вплив міжнародних процесів на формування зовнішньої політики об'єднаної Німеччини / К.А. Петренко. // Історичні і політологічні дослідження. – 2013. – № 4(54). – С. 312–319. (дата звернення 15.03.2024)

37. Umfrage zu Krieg in Ukraine: Das denken die Deutschen über Waffenlieferungen und Deutschlands Unterstützung. RedaktionsNetzwerk Deutschland. 2022. URL: <https://www.rnd.de/politik/umfrage-zu-krieg-in-ukraine-das-denken-die-deutschen-ueber-waffenlieferungen-und-deutschlands-ZGCED4DYHONWSLRH2YA76T3TQU.html> (дата звернення 06.12.2023)

38. Постемська І. А. Еволюція політики безпеки й оборони ФРН: білі книги 1994 і 2006 рр. / І. А. Постемська. // Наукові записки. – 2008. – С. 322– 327. (дата звернення 03.04.2024)

39. Неділько Н. Канцлер Німеччини Олаф Шольц: Ми повинні підтримати Україну. Deutsche Welle. 2022. URL: <https://www.dw.com/uk/kantsler-frn-sholts-my-povynni-pidtrymaty-ukrainu/a-60933765> (дата звернення 14.02.2024)

40. Громадська думка в Німеччині, Франції і Нідерландах. Центр «Нова Європа». 9-13 червня 2022 (проведене опитування). URL: <http://neweurope.org.ua/analytics/en-public-opinion-in-germany-france-and-the-netherlands/>(дата звернення 06.12.2023)

41. Приймак Б. Дисертація «Політика Німеччини щодо держав центральної та східної Європи у період канцлерства Ангели Меркель» URL: [https://shron1.chtyvo.org.ua/Pryimak\\_Bohdan/Polityka\\_Nimechchyny\\_schodo\\_derzhav\\_Tsentralnoi\\_ta\\_Skhidnoi\\_Yevropy\\_u\\_period\\_kantslerstva\\_Anhely\\_Mer.pdf?PHPSESSID=2u6ihj24vuppt3n24oef0frka1](https://shron1.chtyvo.org.ua/Pryimak_Bohdan/Polityka_Nimechchyny_schodo_derzhav_Tsentralnoi_ta_Skhidnoi_Yevropy_u_period_kantslerstva_Anhely_Mer.pdf?PHPSESSID=2u6ihj24vuppt3n24oef0frka1) (дата звернення 15.03.2024)

42. Як війна в Україні змінила роль Німеччини на світовій арені. Україна. URL: <https://ukraina.postimees.ee/7551067/yak-viyna-v-ukrajini-zminila-rol-nimechchini-na-svitoviy-areni> (дата звернення 10.05.2024)
43. Томас Д. Німецький енергетичний гігант готовий платити Росії за газ у рублях. BBC News Україна. 2022. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-61261850> (дата звернення 06.12.2023)
44. Burchard H. v. d. Pressure grows on Germany's Scholz to send heavy weapons to Ukraine. Politico. 2022. URL: <https://www.politico.eu/article/pressure-germany-scholz-send-heavy-weapon-ukraine/> (дата звернення 14.02.2024)
45. Sanctions adopted following Russia's military aggression against Ukraine. European Commission - European Commission. URL: [https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/international-relations/restrictive-measures-sanctions/sanctions-adopted-following-russias-military-aggression-against-ukraine\\_en#sanctions](https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/international-relations/restrictive-measures-sanctions/sanctions-adopted-following-russias-military-aggression-against-ukraine_en#sanctions) (дата звернення 20.04.2024)
46. Шольц допустив співпрацю з Росією після війни. Новини України - останні новини України сьогодні - УНІАН. URL: <https://www.unian.ua/world/spivpracya-z-rf-sholc-zrobiv-zayavu-12076443.html> (дата звернення: 11.05.2024)
47. Німеччина планує у разі збільшити витрати на військову допомогу Україні – Der Spiegel. Leopoldis.news. URL: <https://leopolis.news/post/82671/nimechchyna-planue-u-razy-zbilshyty-vytraty-na-viyskovu-dopomogu-ukrani--der-spiegel> (дата звернення 20.04.2024)
48. Павлиш О. Німеччина до кінця року відмовиться від російської нафти, а потім і від газу – міністр. Економічна правда. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/04/20/686030/> (дата звернення 14.02.2024).